

LEY XXIII.

Quando un fieruo es de muchos, como el uno dellos lo puede fazer su heredero.

Si el vno (1) de los señores de algun fieruo lo faze su heredero, e lo aforra; e lo dexa por su heredero, folamente con entencion (2) que sea franco, tenudo es el otro de tomar el precio, por razon de la parte que el auia en el. Mas si lo fiziesse heredero, con entencion que fuesse (3) despues fieruo, ganaria por ende el otro señor la herencia del testador, e demas, fincaria el fieruo todo fuyo: pero si amos los señores quisiesse fazer el fieruo, que auian en vno, heredero necesario, non lo podrian fazer; fueras ende, por alguna destas dos razones. La vna es, quando ellos amos a dos lo fiziesse su heredero, e libre, e muriesse despues los señores todos en vno, (4) así como en mar, o cayendoles la casa de fuyo, o de otra manera. E la otra es, quando los señores que han vn fieruo de fo vno, a quien estableciesse el vno dellos por su heredero con tal condicion, diciendo así: Establezco por mio heredero a fulano, que es mio fieruo, e de fulano mio compañero, que sea heredero, e libre, si tal ome, que es ydo en romeria a Santiago, tornare; si el otro compañero estableciesse aquel mismo fieruo por heredero en esta manera sobredicha, e fo esta misma condicion, valdra tal establecimiento, si la condicion se cumpliere. (5) E esto mismo seria, maguer lo estableciesse el vno to vna condicion, e el otro lo otra, si acadesse, que amas las condiciones (6) se cumpliesse.

LEY XXIII.

Como el señor non puede fazer todos sus fieruos herederos, e libres, quando non ouiesse otros bienes, de que pagar las deudas que deuia.

Obligado seyendo algund ome a muchos, por debdo, o por otras cosas que deuiesse dar, o fazer, si este tal ouiesse todos los bienes suyos, o la mayor partida dellos, en fieruos, e los quisiesse todos tornar libres, por fazer engaño a aquellos a quien deuia algo, non podria: (1) pero bien podria algunos dellos (2) establecer por sus herederos en su testamento. Ca derecho es, que aquellos que son pobres, o encargados de deudas, que pueden establecer por herederos algunos de sus fieruos, que les defiendan su fama, e respondan por ellos, e finquen en su lugar despues de su muerte.

LEY XXV.

Si el señor que establecio su fieruo por heredero, lo vendio despues, como puede auer el comprador la herencia, en que era establecido el fieruo.

Si algun testador estableciesse su fieruo por heredero en su testamento, e despues desto lo vendiesse, o diesse, o lo enagenasse (1) en qualquier manera, semeja, que pues lo enageno, que se arrepentio porque le auia fecho libre. E por ende, aquel a cuyo señorío passo el fieruo, heredara los bienes del testador sobredicho, si non fiziesse despues otro heredero. E si muchos omes ouiesse un fieruo, e non todos igualmente, a quien estableciesse alguno otro en su testamento por su heredero, cada vno de los señores heredara en los bienes que fueron dexados a tal fieruo como este, segun cabe a cada vno (2) la parte que auia en el.

TI.

LEX XXIII.

Unus ex dominis potest instituire seruum communem cum libertate heredem necessarium, & tenetur alter dominus recipere suae partis aetimationem, sed si sine libertate instituat, habebit alter dominus hereditatem testatoris, & remaneret seruus totus eiusdem domini. Ambo tamen domini non possunt cum sibi heredem facere necessarium, nisi ambo insimul deciderissent, vel sub eadem conditione, aut diversis, quae insimul implerantur, instituant eum cum libertate. Hoc dicit.

(1) Si el vno. Sumpta est haec lex ex dictis Azo. C. de necess. serui. hered. instit. in summa, col. 2. versic. si autem quis instituat.

(2) Con entencion. Hoc sic licet expresso, ut dicit Azo. ubi supra.

(3) Con entencion que fuesse. Simpliciter scilicet eum instituyendo sine libertate, ut ponit Azo. etiam ubi supra.

(4) Todos en vno. Adde L. duo socii, ff. de hered. instit. ubi Angel. inducit ad currentes simul ad bravium, & ibi etiam Joan. de Imol. inducit ad alia, vide ibi, & per Bar. in leg. hoc articulo, eod. tit.

(5) Se cumpliere. Intellige, si dies libertatis, & hereditatis ex testamento amorum simul cedat, ut quia extitit conditio, vivo utroque testatore, ut patet in leg. duo socii, & ibi Paul. de Cast. ff. eod.

(6) Las condiciones. Sequitur Azo. ubi supra, qui dicit hoc procedere, quando illae duae condiciones simul extiterint, & intellige simul, id est, ante mortem utrius-

LEX XXIII.

que domini, ita ut pariter cedat dies libertatis, & hereditatis, ut dixi in gloss. praecedenti.

Debitis oneratus bona sua, vel maiorem partem habens in seruis, potest aliquos ex eis cum libertate instituire heredem, & erunt necessarii. Hoc dicit.

(1) Non podria. Haec fuit lex Eliacencia, de qua insit. quib. ex caus. manum. non poss. in princip.

(2) Algunos dellos. Quando esset solvendo, plane procedit, licet plures instituat, si autem non esset solvendo, tunc tantum unum, & non plures, ut dicit Azo. C. de necess. serui. hered. instit. in summa, & gloss. in §. 1. instit. quib. ex caus. manum. non poss. & vide L. qui solvendo non erat duos apollonios, ff. eod.

LEY XXV.

Servum suum heredem institutum postea alienans, videtur penitere de libertate donata, & si moritur cum illo testamento, ille, cujus est servus, erit haeres: sed si plures domini habeant seruum, & ab aliquo alio fuerit institutus, omnes acquiruntur eius hereditatem, pro partibus dominicis. Hoc dicit.

(1) Enagenasse. Concordat cum §. seruus instit. de hered. instit. & vide ibi per gloss.

(2) Segun cabe a cada vno. Concordat cum §. seruus autem plarium, instituta eodem.

TITULO III.

De las Condiciones que pueden ser puestas, quando establecen los herederos en los Testamentos.

Condiciones ponen los omes a las vegadas en sus testamentos, e mayormente en aquel lugar do establecen los herederos. E pucs que en el Titulo ante deste fablamos de los establecimier tos dellos, queremos aqui dezir, de las condiciones que pueden ser y puestas. E mostraremos, que quiere dezir condicion. E quantas maneras sou dellas. E en que manera deuen ser fechas, e puestas, e entendidas, en los testamentos. E quales deuen valer. E quales non.

LEY I.

Que cosa es Condicion, e quantas maneras son della, e como se pone.

Condicion, es vna manera (1) de palabra, que suelen los fazedores de los testamentos poner, o dezir, en los establecimientos de los herederos, que les aluenga la pro de la herencia, o de la manda, fasta que aquella condicion sea cumplida. E los fazedores de los testamentos, a las vegadas, ponen condiciones paladinas, en estableciendo los herederos. E a las vegadas, maguer non las ponen, entiendense calladamente, (2) bien así como si fuesse y escritas, e puestas. E aun entre aquellas condiciones que ponen los

omes señaladamente en sus testamentos, dellas (3) y a, que pertenescen al tiempo pasado, e otras al tiempo presente, (4) e otras y a, que pertenescen al tiempo que es por venir. E aquellas que pertenescen al tiempo que es por venir, algunas y a que pueden ser; e algunas que non, que son dichas en latin, impossibles. E dellas que non pueden ser, atales y a dellas, que se non pueden cumplir por embargamiento de natura, (5) e atales y a, que las embarga el derecho, (6) e otras, que se embargan de fecho, (7) e otras y a, que non pueden ser, porque son dubbosas, e ecuras. (8) E de las condiciones que pueden ser, algunas y a dellas, que son en poder (9) de los omes para cumplirlas. E otras y a, que son en auentura, (10) si seran, o non. E otras y a, que son mezcladas, (11) que en parte cuegan del poder de los omes, e en parte estan en auentura. E fazense por estas palabras, diciendo: Fago a fulano mi heredero, si el diere, (12) o fiziere tal cosa, a tal Eglefia, o en otra manera (13) semejante desta.

LEY II.

De las Condiciones del tiempo pasado, e del presente, e del que es por venir; como se deuen poner en los establecimientos de los herederos.

Poniendo algund ome condicion del tiempo pasado, o del presente, quando estableciesse a otro por su heredero, si aquella cosa en que es puesta la condicion fuere verdadera, vale el establecimiento, luego (1) que es fecho. E esto seria, como si dixesse: Establezco por mi heredero a fulano, si el Rey fizio a tal ome Adelantado; o

Casillo lib. 2. Conuenc. leg. 18. n. 50.

TITULUS IIII. DE CONDITIONIBUS INSTITUTIONUM.

LEX I.

Est conditio differens testamenti dispositionem usque ad ejus complementum, & est duplex, quandoque est tacita: quandoque expressa, & etiam quaedam conditiones sunt de praesenti, & quaedam de praeterito, & quaedam de futuro, & istarum de futuro, quaedam sunt impossibiles de natura, & quaedam de jure, quaedam de facto: & aliae sunt perplexae dubitativae, & obscurae, & aliae possibiles, & possibilium quaedam sunt potestativae, quaedam casualis, quaedam mixtae, ut in sequentibus legibus determinatur. Hoc dicit.

(1) Manera. Sequitur diffinitionem Azo. C. de conditio. insert. in summa, in princip. & gloss. in rubrica, ff. de conditionibus, & demonstracionibus. Quam tamen impugnat Bartolus in leg. 1. eisdem titulo. Socius vero defendit eam in dicta rubrica: vide per eos, & Abb. etiam in rubrica de conditio. apposta. & ante eum Cardina. Florenti. in capitulo. verum, eodem titulo, qui dicunt, quod conditio est adiectio apposta, vel subintellecta in dispositione, suspendens, vel resolvens dispositionem.

(2) Calladamente. Ut in leg. generaliter, C. de institut. & substitut. L. 1. §. fin. ff. de condit. & demonstrat. & vid. infra eod. L. 10.

(3) Dellas. Adde L. cum in secundo, ff. de injust. rupt. & ibi vide concordantias in gloss.

(4) Tiempo presente. Improprie tamen dicuntur condiciones, quae ad praesens tempus referuntur, secundum Bar. in leg. 1. col. 1. ff. de conditio. & demonstrat. & habetur infra eod. L. 2.

(5) De natura. Vid. infra eod. leg. 3.

(6) El derecho. Vide in dist. leg. 3.

(7) Fecho. Vide infra eod. leg. 4.

(8) Ecuras. Vide infra eod. leg. 5.

(9) En poder. Vide infra eod. leg. 7.

(10) En auentura. Ut infra eod. leg. 8.

(11) Mezcladas. Vide infra eod. leg. 9.

(12) Si el diere. Habes hic, quod dictio, si, facit conditionem, quod etiam voluit gloss. in leg. 1. ff. de conditio. & demonstrat. ubi vide Bart. col. 1. versic. primo ergo quaro, adde etiam LL. 1. & 2. tit. 4. partida 4. & limita, nisi esset casus, in quo dictio (si) potius saperet monitionem, quam conditionem, ut not. Joan. de Imol. in cap. venerabilis, de offic. de lega. tradit Alex. consil. 2. volum. 2.

(13) En otra manera. De aliis dictionibus, & verbis, quae inducunt conditionem, ut de dictione cum, ita, secundum, & aliis multis, vide per Bart. in dista leg. 1. & de dictione, secundum, vid. per Bald. in leg. pen. C. de instit. & substitut. & de dictione, ut, vide per Bald. in leg. si mulier, C. de jur. dot. de dictione, ita, vid. per Bal. in praesud. feudorum, 11. col. gerundium etiam adjectum verbo, vel participio futuri temporis, inducit conditionem, ut in leg. si tu ex parte, ubi vide. Bar. ff. de acquir. hered.

LEX II.

Conditioes de praeterito, vel de praesenti non suspendunt testatoris dispositionem: quia si verum sunt pro non appositis habentur, ideo non sunt proprie conditiones, nisi quae sunt de futuro. Hoc dicit. Habuit ortum à leg. cum in secundo, ff. de injust. & irrit. test. facit, ff. si cert. petat. L. cum quid, & L. se. & de verb. oblig. L. conditiones, & instit. de verb. obliga. §. conditiones, & de condit. instit. L. instituto. §. final.

(1) Luego. Ut in leg. cum in secundo, ff. de injust. rupt.

fi dixesse: Fago mi heredero a fulano, si tal ome biue. Pero tal condicion como esta, que se faze por palabras del tiempo pasado, o del presente, non es llamada propriamente condicion: porque aquella cosa en que la ponen, non es en dubda. Ca, o es verdadera, o non; como quier que es dudosa a aquel que la pone, porque non sabe, si es assi, o non. Mas aquella es condicion propriamente, que se faze por palabras del tiempo que es por venir: (2) porque es dudosa, si se cumplira, o non. E esto seria, como si dixesse: Fago mi heredero a fulano, si eligeren a tal ome por Obispo de tal Iglesia. Ca non sabe, si lo eligitan, o non. E en estas maneras sobredichas, o en otras semejantes, se pueden poner, e dezir las condiciones, en los establecimientos de los herederos, e en las otras maneras.

LEY III.

De las Condiciones que non pueden ser por natura, o por derecho.

Las condiciones que ponen los omes, en establecer los herederos, por palabras del tiempo que es por venir, (1) atales y a dellas, que non pueden ser, porque son embargadas de natu-

ra. E esto seria, como si dixesse el fazedor del testamento a algund ome: Fagote mi heredero, si alcancares (2) al Cielo con la mano. Ca, por tal condicion (3) como esta, non se embarga el establecimiento del heredero, como quier que la condicion non se pudo cumplir; anie dezimos que valdria, tambien como si non fuesse y puesta. E esto mesmo seria, en todas las mandas (4) que fiziesse el testador, en que fuesse puestas atales condiciones, o otras semejantes dellas. Otro si dezimos, que las condiciones que son imposibles de derecho, (5) quando son puestas en los establecimientos de los herederos, o en las otras mandas, que non embargan a los herederos, maguer non se cumplan. E esto seria, como si dixesse el testador a algund ome: Establezco por mio heredero, si non lacares a tu padre de captiuo; (6) o, si non le dieres que coma. Ca atal establecimiento como este non vale; de manera, que maguer non fuesse guardada (7) la condicion, aura el heredero la herencia, e orrofi la manda que le fuesse assi dexada. E generalmente son llamadas imposibles segund derecho, todas las condiciones que son contra honestad (8) de aquel a quien son puestas, e contra buenas costumbres, o contra obras de piedad, o contra derecho natural.

LEY

(2) Tiempo que es por venir. Quid tamen, si tempore testamenti conditio, que fuit apposta per verba futuri temporis extabat iam, seu iam erat impleta, an institutio reputetur pura? Et dicendum est, quod sic, si testator ignorabat implementum conditionis: nam si sciret adimplerem, & esset talis, quae herari posset, tunc videtur testatorem sensisse de alio implemento futuro, ut in leg. haec conditio filiae meae, cum leg. sequent. ff. de condit. & demonstrat. & L. si ita sit scriptum, §. final. ff. de legat. 2. & L. quidam relegatus in principio, ff. de reb. dub.

LEY III.

Conditio impossibilis de natura: ut si caelum digito terigeris, vitatur, & non vitatur institutionem, vel legatum: idem de impossibili de jure: ut illa quae est contra honestatatem, vel bonos mores, vel contra opus pietatis, vel contra jus naturale.

(1) Por venir. Si enim esset conditio de praeterito, vel de praesenti impossibilis, si aliquando fuit possibilis, non rejicitur: sed vitatur, quia potius est falsa, quam impossibilis, ut in leg. cum in secundo, ff. de injus. rupt. si tamen nunquam fuit possibilis, rejicitur, ut nugatoria, L. si mevia, ff. de heredi. insti.

(2) Alcancares. Quid si non apponatur conditio impossibilis in personam honorati, ut hic: sed in personam gravati, an tunc etiam conditio rejicitur, & institutio remaneat pura? Azo. C. de insti. & substit. in summa, dicit, quod non rejicitur tunc: imo vitaretur relictum a gravato sub condicione impossibili, per tex. in §. final. ff. de legat. & istam opinionem Azo. refert gloss. in dic. leg. 1. sed ista opinio Azo. communiter reprobat per Docto. in dic. leg. 1. ubi Joan. de Imol. eam defendit contra Bar. & alios, & satis probabiliter dicit posse defendi, vide ibi late per eum, col. 3. & 4.

(3) Por tal condicion. Adde L. 1. ff. de condit. insti. & §. impossibilis insti. de here. insti. quid autem si non est factio? Dic. quod idem est dicendum, ut in dic. leg. 1. secundum intellectum Angel. ibi subducitur enim tali casu, de medio talis conditio, vel modus, neque requiritur aliquod implementum, secundum eum, & Joan. de

Imol. ibi, & in condicione est tex. hic, ibi: *Como si no y fuesse puesta, & idem, ut praedixi, die de modo ita impossibili, & intellige istam leg. & sequen. quatenus disponunt de rejicienda condicione impossibili, quando testator sciebat eam impossibilem: nam si putabat possibilem, vitatur institutionem L. servo manumisso, cum ibi nota. ff. de condit. indebi. & per Bar. in leg. ab omnibus, §. 1. ff. de leg. 1. quod declara, & intellige, ut per Joan. de Imol. in dic. leg. 1. col. 6. versic. quod intellige, ff. de condit. & demonst.*

(4) Las mandas. Adde L. obtinuit, ff. de condit. & demonst. & dic. §. impossibilis insti. de here. insti. & vide, quod haberetur in leg. qui dotis, ff. de dot. praeg. ubi bonus casus, & adde L. ab administratione, C. de lega.

(5) De derecho. Adde L. condiciones, que contra edicta. ff. de condit. insti. & dic. leg. 1. eod. tit. ubi per Bartol. & Joan. de Imol. col. pen. ubi limitant hoc quinquemodis, vide ibi per eos. An autem illud, quod adiecit sub condicione, vel modo impossibili, de jure debeat converti in aliud, quod sit justum, & honestum, tradunt ibidem Angel. & Imol. praecipue Imol. col. 2. & vide, quod haberetur in leg. si quis ita institutus, ff. de condit. insti.

(6) De captivo. Ad quod filius teneretur, ut in leg. 3. titul. 29. part. 2. & infra ead. part. tit. 7. L. 6.

(7) Non fuisse guardada. Si tamen de facto servaretur, non perderet hereditatem, L. reprehendenda, & ibi not. Bald. C. de insti. & substit.

(8) Contra honestad. Adde legem condiciones, que contra bonos mores, ff. de condit. insti. & L. condiciones, §. 14. eod. titul. & facit ista. L. ut si testator condens majoriam in armis, vel ingnulis deferendis aliquid inhonestum deferri jubeat sub poena perditionis majoriae: quod non tenet talis dispositio. L. facta, §. si sub condicione, ff. ad Trebellia. & ibi gloss. & Paul. de Cast. quando vero arma sunt honesta, & alia quae jubet conditor majoria: implenda sunt, & si copulativè jubentur, copulativè sunt adimplenda. L. 13. infra eod. & tradit in bono casu Socinus in leg. quibus diebus, §. terminus, col. antepenult. ff. de condit. & demonst. versic. & praedicta faciunt, ubi & de praecipio, quod in tumultu suo eligeret sepulchrum, & adde etiam Guido Papae in decisionibus Delphinatus, decisio 251. II.

LEY III.

De la Condicion que es imposible da fecho.

Imposibles son llamadas de fecho algunas condiciones, que los omes ponen a las vegadas en establecer a los herederos. E esto seria, como si dixesse el testador en el testamento: Establezco por mio heredero a fulano, si diere a tal Iglesia vn monte de oro. (1) Ca tal establecimiento como este non vale, porque es puesto so tal condicion, que non le puede cumplir de fecho; maguer que non los Alquimistas (2) cuydan que pueden fazer oro, quanto quixeren: lo que fasta este tiempo non fue cosa manifesta a los otros omes. E porende dezimos, que el que fuesse puesto por heredero so tal condicion, que non aura la herencia que assi le fuesse dexada.

LEY V.

De las Condiciones que son dudosas, e non ciertas.

Dudosas, e non ciertas y ha otras condiciones, que son llamadas en latin, perplexas. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco por mio heredero a fulano, si tal ome fuere mi heredero: e si este ome fuere mio heredero, establezco a fulano el sobredicho por mio heredero: atal establecimiento como este non vale, porque non podria ser, (1) en ninguna manera, que cada vno dellos començasse ante del otro a ser heredero; lo que auia menester, para valer, e cumplirse la condicion.

Partida VI.

licet sunt condiciones, quae apponuntur ad conservationem domus, & familiae L. legatum, & ibi notant Docto. ff. de usufr. leg. L. lex quae tutores, C. de administra. tuto. & limitandum videtur hoc de sepulchro, nisi jubeatur, ut aliquid ibi fiat, quod sapiat gentilitatem, ut in leg. servo alieno, §. si. ff. de lega. 1. ubi Angel. & Joan. de Imol. And. Siculus in cap. 1. de jura. calum. col. 10. & contra illos, qui depingi, vel poni faciunt arma sua in Ecclesiis, vel ornamentis, quas construnt, vel donant, videtur Domini. in cap. duo sunt, circa medium, 45. dist. & Felin. in cap. Tertio loco, de proba. ubi volunt, quod isti, qui hoc faciunt, perdant meritum, si faciunt ad inanem gloriam, secus si faciunt ad incrementum virtutis aliorum, vel ob alium rectum finem, vide ibi per eos.

LEY IIIII.

Conditio impossibilis de facto, ut si montem aureum dederis, vitatur institutionem, licet alquimista dicant esse possibile, quod aliis hominibus non est manifestum, ideo taliter institutus non erit haeres. Hoc dicit.

(1) Va monte de oro. Idem dixit gloss. in §. impossibilis insti. de here. insti. & ut patet ex ista leg. loquuntur de monte aureo artificiali: si enim sentiret testator de naturali, tunc conditio esset impossibilis a natura, & rejiceretur, & remaneret institutio pura, secundum Joan. de Imol. in dic. leg. 1. ff. de condit. insti. col. fin. vid. quod dixi latius in leg. fin. tit. 4. part. 4.

(2) Alquimistas. Vide infra 7. part. titul. 7. L. 9. & quae ibi dicam.

LEY V.

Impossibilis conditio ratione perplexitatis: ut si Titius haeres erit, sejus haeres esto: & si sejus haeres erit, Titius haeres esto, vitatur: quia non potest unus esse haeres, antequam alius, quod requirunt verba praedictae conditionis. Hoc dicit.

(1) Non podria ser. Imputet sibi testator, qui ita est

LEY VI.

Quando el fazedor del Testamento establese a otro por heredero, so condicion que jure de fazer alguna cosa, como deve auer la herencia, o non, maguer non jure.

Quando (1) algund testador establese a otro por su heredero, so tal condicion, si jurare que de a fulano tantos maravedis, o tal vña, o otra cosa semejante; tal condicion, en quanto tañe al juramento, pues es de cosa que ha de venir, a que dizen en latin, de futuro, deue ser auida por no puesta; (2) empero no deue ser heredero, nin auer los bienes del finado, fasta que de, o faga, la cosa que el testador manda jurar: e esto ha lugar, tambien en las mandas, como en el establecimiento de los herederos. Pero dos cosas (3) y ha, en que conuiene, en rodas guisas, que jure, a aquel a quien mandasse el testador jurar, de dar, o de fazer alguna cosa, si quisiere auer lo quel mando. (4) La vna es, (5) si dixesse, que franqueava algund tu seruo, si jurasse de dar a algund ome alguna cosa señalada. E la otra (6) es, si estableciesse por tu heredero al Comun de alguna Ciudad, o de alguna Villa, o le mandasse algo, si jurasse de dar, o de fazer alguna cosa, que el testador mandasse. Ca, en qualquier destas dos razones, non puede auer aquello a quien es mandado algo so tal condicion, si non jura primeramente, de fazer lo quel testador mando. E mas dezimos, que si el testador fa-

G

zc

perplexo locutus: non tamen semper vitatur perplexitas, ut dicit Bar. & Joan. de Imol. in leg. 1. ff. de condit. insti. & in leg. si Titius, eod. titul.

LEY VI.

Si testator relinquit tibi aliquid: si jures quid futurum, vel daturum remittitur jurjurandum: nisi seruo relinquit libertatem: aut communicatam sub tali condicione instituat: quia tunc oportet jurare, alias relictum non solvetur. Hoc dicit. Habuit ortum a leg. quae sub condicione, ff. de condit. insti. §. 1.

(1) Quando. Prosequitur dicta Azo. C. de institut. & substit. col. 1. versic. neque est praetermittendum.

(2) Por non puesta. In ultima voluntate procedit hoc, ut hic, & in leg. quae sub condicione, in princip. ff. eodem. Si tamen a lege, vel a ministro legis, vel a iudice, vel a contrahentibus apponatur, non remittitur talis conditio, vide per gloss. Bald. & Paulum de Cast. in leg. si cum patruo, C. commun. utriusque judic. de jure hujus Regni non potest apponi juramentum in contractibus, ut habetur in leg. 6. titul. 1. lib. 3. ordinam. & in pragma. 180. nisi esset in his contractibus, qui alias non tenent sine juramento, ut ibi, & in pragma. de Talavera, juramenta, namque necessaria non videtur lex tollere, ut not. Barr. & Docto. in dic. leg. quae sub condicione, de condit. insti. & in leg. si quis libertatem. ff. de manum. testa.

(3) Pero dos cosas. Adde dic. leg. quae sub condicione, §. quotiens.

(4) Mando. Adde L. quae sub condicione, in principio, ff. eod. versic. hoc edictum.

(5) La vna es. Ad L. si quis libertatem, ff. de manu. testa.

(6) La otra. Adde L. municipibus, ff. de condit. & demonst. secundum opinionem secundam gloss. ibi positam, quae fuit Azo. ut patet, C. de insti. & substit. in sum. col. 1. tene memi: quia communicat ibi per Docto. approbatur opinio 3. posita ibi in gloss.

ze algun heredero, o manda alguna cosa a alguno, lo condicion, si jurasse alguna cosa del tiempo pasado, (7) o del presente, que estonce non deue auer la herencia, nin la manda, quel fuere dexada, ante que jure lo que el testador mando.

LEY VII.

Como, las Condiciones que pueden ser, si fueren puestas en los Testamentos, deuen ser cumplidas.

LEY I. tit. 4. lib. 5. Recop.

Posibles condiciones son llamadas, en latin, aquellas que son en poder de los omes, (1) de las cumplir. E esto seria, como si dixesse el testador: Quiero que fulano sea mio heredero, si me fiziere vna Eglefia, (2) o vn Hospital, en tal

(7) Tiempo pasado. Non enim remittitur conditio jurisjurandi, neque in ultimis voluntatibus, nec etiam in contractibus, quando fuit apposta circa ea, quae sunt de praeterito, vel de praesenti gloss. & communiter Doct. in dist. leg. que sub conditione, in princip. Bal. in dic. leg. si eum patruo, C. commun. utriusque jud.

LEY VIII.

Conditio potestativa in dando, vel faciendo consistens est adimplenda, antequam solvatur relictum: sed si in non dando, vel non faciendo est: praestetur cautio de non dando: & solvatur statim relictum. Hoc dicit.

(1) En poder de los omes. Vide L. suus quoque, §. 1. ff. de hered. instit. l. 1. §. si autem aliquid sub conditione, C. de caduc. toll. & potest dici conditio potestativa, quae mere dependet a potestate implere debentis, & non est mixta cum vitibus fortunae, vid. L. fin. C. de necessar. sero. hered. instit. & Azo. ibidem in summa, col. 3.

(2) Si me fiziere vna Eglefia. Idem si dicat, si manserit servum, nam & haec mere potestativa est, cum etiam servi inviti libertatem consequuntur, ut notatur in leg. fin. C. de manu. testa. & adde L. 1. q. infr. eod. & tenet Bald. in leg. 1. col. 3. C. de instit. & substit. Sed quid si Episcopus non vult dare licentiam edificandi Ecclesiam, an conditio habeatur pro impleta, Bald. tenet, quod sic in dic. leg. 1. col. 2. & vide per eum ibi col. 3. versic. 3. quaro, & per eundem in leg. debent, C. de fideicomis. liber.

(3) Si diere cient maravedis. Habes hic, quod ista conditio, si decem dederis, est potestativa, & idem tenet gloss. in leg. suus quoque, ff. de her. instit. & in §. si plures, instit. eod. gloss. tamen in leg. 1. C. de instit. & substit. dicit esse mixtam, & ita tenent ibi communiter Docti. Potest dici, quod in habente facultatem adimplendi, prout est in homine divite, dicatur potestativa, ut voluit gloss. in leg. fin. ff. de condit. insti. super parte, decem, & voluit Joann. de Imol. in dic. leg. suus quoque, super gloss. 3. vide per Bart. in leg. in testamento, §. 1. ff. de condit. & demonst. Bald. in leg. fin. C. de condit. insti. & quid si sit conditio dandi non capaci, vide eund. Bal. in leg. unica, §. fin. autem, C. de caduc. tollent. & an conditio, si fundum dederit, sit conditio dandi, vel facienda, vide Bald. in leg. 1. col. 3. C. de instit. & substit.

(4) Si se cumpliere. Et poterit ista conditio potestativa impleri, quandoocunque in vita instituti, neque desinit posse impleri, nisi per mortem, ut in dicta leg. suus quoque, & ibi Joann. de Imol. 1. nota. ff. de heredi. instit. nisi fuerit apposta dies in conditione ipsa. L. Thais, §. intra, ff. de fideicomis. libera. & ff. de heredi. instit. L. sed si in conditione: & licet in institutionibus conditio ipsa, quandoocunque in vita instituti impleri possit, ut dixi, & not. gloss. in leg. si quis haeres instituat eodem titulo, tamen in legatis statim debet impleri, ut ff. de condit. & demonst. L. haec conditio, gloss. in dist. leg. si quis haeres instituat, Bal. in leg. si pater, col. fin. C. de instit. & substit. An autem conditio dandi possit impleri per

allium, quando ille, cui fuit apposta, laborat in intermis, & est sine intellectu? Bal. vult, quod sic in leg. una, §. fin. autem, versic. extra quero, C. de caduc. toll. L. fin. cum ibi nota, ff. de condit. insti. Nota etiam, quod tempus adimplendi conditionem potestativam, vel mixtam non currit ignorantibus. L. 2. ff. de condit. & demonst. Bald. in leg. 1. col. 3. versic. nono quero, C. de instit. & substit. & vid. ad praedicta Bald. in leg. si plures, pen. col. versic. quaritur, ulterius utrum conditio possit perpetuo impleri, C. de condit. insti. & an si deceat ille, in cujus persona debet impleri conditio, possit impleri eius haereditate, vide ibidem per Bald. versic. 10. quero, & L. fisco, libertas, §. 2. ff. de statu liber.

(5) Atal recabdo. Hoc fuit remedium cautionis mutuantiae, de qua in leg. mutiana, ff. de condit. & demonst. ubi vid. per Bar. & Docti. in materia circa istam formam adimplendi in conditionibus negativis, & ibi etiam vid. an ista cautio habeat locum in contractibus, & per Bald. in leg. 1. C. de pact. gloss. & Doct. in leg. si ve apud aha, C. de transactio. ubi vid. quid in iudiciis, & tenebitur restituere rem cum fructibus, si venerit contra istam cautionem, ut in dic. leg. mutiana, & ista cautio erit cum fidejussoribus, ut in authentica, cui relictum, C. de indist. viduita, tollent. & dic. ut ibi.

(6) El testador. Quid autem in contractibus modalibus, an possit impleri modus per cautionem, vide Alex. in leg. si ve apud aha, C. de transactio, & Socinum in dic. leg. mutiana.

(7) Non quisere fazer. Si tamen vellent, & esset casus, in quo cautio praestari non possit, tunc favore libertatis relictum debetur, & ita potest intelligi. L. libertas, §. 1. ff. de manumiss. testa. & secundum opinionem Guillel. de qua per Bart. in dic. leg. mutiana, illud procedit speciali favore libertatis, idemque esset dicendum in legatis piis, seu institutionibus ad pias causas, cum ut alias dixi privilegia libertatis concessa sint piis causis, ut tradit Bart. in leg. 1. C. de Sacrosan. Eccles. & in leg. si unus, C. de testa. & in leg. prouide, ff. de bis, qua in testa. delent. & in terminis tenet Socinus in dic. leg. mutiana, 1. nota. In aliis vero casibus extra libertatem, & pias causas dato, quod cautio praestari non possit, non consequeretur haereditatem, seu legatum, & in quantum ista. L. dicitur si non quisere. Suppleri debet idem, & si non potuerit, si tamen non possit praestari cautio cum fidejussore propter paupertatem, videtur sufficere juratoria cautio, ut in authent. cui relictum, C. de indist. viduita, tollent. & ibi Bal. col. 2. quem vide.

(8) Non deue auer la herencia. Si vero accipiat praestita cautio, & postea contraveniat, an auferatur ab eo haereditas, tanquam ab haerede, an vero quasi numquam fuisse haeres, est magni effectus propter legata. Bart. disputat in dist. leg. mutiana, quae disputatio parvi, vel nullius effectus est quoad nos, attento iure hujus regni disponente, ut etiam haereditate, non adita legata, debeantur, ut in leg. 1. titul. 2. lib. 5. ordina. rega.

logar. O si dixesse: Establezco mio heredero a fulano, si non fiziere tal cosa; diziendola señaladamente. O si dixesse: Fago mio heredero a tal ome, si diere cient maravedis (3) a tal Eglefia; o, si non diere tal Castillo a fulano ome. E tal establecimiento, que es fecho lo alguna destas condiciones sobredichas, vale si se cumpliere (4) la condicion. Pero aquel que fuesse establecido, lo tal condicion, que non fiziesse alguna cosa señaladamente; este atal ha menester, que de atal recabdo, (5) que sean seguros, que non faga aquello que le defendio el testador. (6) E si esto non quisiere fazer, (7) non deue auer la herencia (8) en que era establecido por heredero.

LEY

allium, quando ille, cui fuit apposta, laborat in intermis, & est sine intellectu? Bal. vult, quod sic in leg. una, §. fin. autem, versic. extra quero, C. de caduc. toll. L. fin. cum ibi nota, ff. de condit. insti. Nota etiam, quod tempus adimplendi conditionem potestativam, vel mixtam non currit ignorantibus. L. 2. ff. de condit. & demonst. Bald. in leg. 1. col. 3. versic. nono quero, C. de instit. & substit. & vid. ad praedicta Bald. in leg. si plures, pen. col. versic. quaritur, ulterius utrum conditio possit perpetuo impleri, C. de condit. insti. & an si deceat ille, in cujus persona debet impleri conditio, possit impleri eius haereditate, vide ibidem per Bald. versic. 10. quero, & L. fisco, libertas, §. 2. ff. de statu liber.

(5) Atal recabdo. Hoc fuit remedium cautionis mutuantiae, de qua in leg. mutiana, ff. de condit. & demonst. ubi vid. per Bar. & Docti. in materia circa istam formam adimplendi in conditionibus negativis, & ibi etiam vid. an ista cautio habeat locum in contractibus, & per Bald. in leg. 1. C. de pact. gloss. & Doct. in leg. si ve apud aha, C. de transactio. ubi vid. quid in iudiciis, & tenebitur restituere rem cum fructibus, si venerit contra istam cautionem, ut in dic. leg. mutiana, & ista cautio erit cum fidejussoribus, ut in authentica, cui relictum, C. de indist. viduita, tollent. & dic. ut ibi.

(6) El testador. Quid autem in contractibus modalibus, an possit impleri modus per cautionem, vide Alex. in leg. si ve apud aha, C. de transactio, & Socinum in dic. leg. mutiana.

(7) Non quisere fazer. Si tamen vellent, & esset casus, in quo cautio praestari non possit, tunc favore libertatis relictum debetur, & ita potest intelligi. L. libertas, §. 1. ff. de manumiss. testa. & secundum opinionem Guillel. de qua per Bart. in dic. leg. mutiana, illud procedit speciali favore libertatis, idemque esset dicendum in legatis piis, seu institutionibus ad pias causas, cum ut alias dixi privilegia libertatis concessa sint piis causis, ut tradit Bart. in leg. 1. C. de Sacrosan. Eccles. & in leg. si unus, C. de testa. & in leg. prouide, ff. de bis, qua in testa. delent. & in terminis tenet Socinus in dic. leg. mutiana, 1. nota. In aliis vero casibus extra libertatem, & pias causas dato, quod cautio praestari non possit, non consequeretur haereditatem, seu legatum, & in quantum ista. L. dicitur si non quisere. Suppleri debet idem, & si non potuerit, si tamen non possit praestari cautio cum fidejussore propter paupertatem, videtur sufficere juratoria cautio, ut in authent. cui relictum, C. de indist. viduita, tollent. & ibi Bal. col. 2. quem vide.

(8) Non deue auer la herencia. Si vero accipiat praestita cautio, & postea contraveniat, an auferatur ab eo haereditas, tanquam ab haerede, an vero quasi numquam fuisse haeres, est magni effectus propter legata. Bart. disputat in dist. leg. mutiana, quae disputatio parvi, vel nullius effectus est quoad nos, attento iure hujus regni disponente, ut etiam haereditate, non adita legata, debeantur, ut in leg. 1. titul. 2. lib. 5. ordina. rega.

allium, quando ille, cui fuit apposta, laborat in intermis, & est sine intellectu? Bal. vult, quod sic in leg. una, §. fin. autem, versic. extra quero, C. de caduc. toll. L. fin. cum ibi nota, ff. de condit. insti. Nota etiam, quod tempus adimplendi conditionem potestativam, vel mixtam non currit ignorantibus. L. 2. ff. de condit. & demonst. Bald. in leg. 1. col. 3. versic. nono quero, C. de instit. & substit. & vid. ad praedicta Bald. in leg. si plures, pen. col. versic. quaritur, ulterius utrum conditio possit perpetuo impleri, C. de condit. insti. & an si deceat ille, in cujus persona debet impleri conditio, possit impleri eius haereditate, vide ibidem per Bald. versic. 10. quero, & L. fisco, libertas, §. 2. ff. de statu liber.

(5) Atal recabdo. Hoc fuit remedium cautionis mutuantiae, de qua in leg. mutiana, ff. de condit. & demonst. ubi vid. per Bar. & Docti. in materia circa istam formam adimplendi in conditionibus negativis, & ibi etiam vid. an ista cautio habeat locum in contractibus, & per Bald. in leg. 1. C. de pact. gloss. & Doct. in leg. si ve apud aha, C. de transactio. ubi vid. quid in iudiciis, & tenebitur restituere rem cum fructibus, si venerit contra istam cautionem, ut in dic. leg. mutiana, & ista cautio erit cum fidejussoribus, ut in authentica, cui relictum, C. de indist. viduita, tollent. & dic. ut ibi.

(6) El testador. Quid autem in contractibus modalibus, an possit impleri modus per cautionem, vide Alex. in leg. si ve apud aha, C. de transactio, & Socinum in dic. leg. mutiana.

(7) Non quisere fazer. Si tamen vellent, & esset casus, in quo cautio praestari non possit, tunc favore libertatis relictum debetur, & ita potest intelligi. L. libertas, §. 1. ff. de manumiss. testa. & secundum opinionem Guillel. de qua per Bart. in dic. leg. mutiana, illud procedit speciali favore libertatis, idemque esset dicendum in legatis piis, seu institutionibus ad pias causas, cum ut alias dixi privilegia libertatis concessa sint piis causis, ut tradit Bart. in leg. 1. C. de Sacrosan. Eccles. & in leg. si unus, C. de testa. & in leg. prouide, ff. de bis, qua in testa. delent. & in terminis tenet Socinus in dic. leg. mutiana, 1. nota. In aliis vero casibus extra libertatem, & pias causas dato, quod cautio praestari non possit, non consequeretur haereditatem, seu legatum, & in quantum ista. L. dicitur si non quisere. Suppleri debet idem, & si non potuerit, si tamen non possit praestari cautio cum fidejussore propter paupertatem, videtur sufficere juratoria cautio, ut in authent. cui relictum, C. de indist. viduita, tollent. & ibi Bal. col. 2. quem vide.

(8) Non deue auer la herencia. Si vero accipiat praestita cautio, & postea contraveniat, an auferatur ab eo haereditas, tanquam ab haerede, an vero quasi numquam fuisse haeres, est magni effectus propter legata. Bart. disputat in dist. leg. mutiana, quae disputatio parvi, vel nullius effectus est quoad nos, attento iure hujus regni disponente, ut etiam haereditate, non adita legata, debeantur, ut in leg. 1. titul. 2. lib. 5. ordina. rega.

LEY VIII.

Que quando la Condicion, que es fecha, o pueffa en los establecimientos de los herederos, es de tal natura, que non es en poder de los omes de la cumplir, que non puede el heredero auer la heredad, fasta que se cumpla.

Actuales condiciones son llamadas aquellas, que non son en poder de los omes, de las cumplir; mas que acacien por auentura. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a fulano por mio heredero, si lloniere cras; o, si fiziere Sol, e dia claro sin nublo. Poniendo el fazedor del testamento tal condicion como esta, o otra semejante della, que fuesse pueffa a mas alongado tiempo, o a menor, non puede este atal entrar la heredad del testador, nin ser heredero, a menos de ser cumplida (1) primeramente la condicion. Pero casuales condiciones y a, que son de tal natura, que maguer sean pueffas, non embargan el establecimiento del heredero. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a fulano mi heredero, si cras nasciere el Sol; (2) o si dixesse: Fago mi heredero a tal ome, si muriere; (3) non señalando fasta que tiempo. Esto es, por razon que tales condiciones como estas, tan sin dubda son, e tan ciertas, que en todas guisas son. E porende, luego que son pueffas, vale el establecimiento del heredero, e non se embarga, nin se aluenga por ellas.

Partida VI.

LEY VIII.

Si conditio est casualis, non potest sub ea haeres institutus ante ejus complementum quærere hæreditatem, sed conditio, quæ sit certa, ut si moriatur, non suspendit hæreditatis acquisitionem. Hoc dicit.

(1) De ser cumplida. Adde L. si qui haeres, ff. de acquir. heredit. & quid si sit conditio cuius eventus, vel defectus nihil operatur, vide L. qui fundum, §. si tu ex parte, ff. ad leg. Falcid.

(2) Nasciere el Sol. Est enim omnino exitura, & sic institutio remanet pura. L. si pupillus, §. qui sub conditione, ff. de novatio.

(3) Si muriere. Illa enim proprie dicitur conditio, quæ suspendit, & potest se habere ad esse; & ad non esse, ut not. Azo. C. de instit. & substit. in summa, col. 2. L. ex facto, §. fin. ff. ad Trebelli. & per Jaconem in leg. conditio in praeteritum, ff. de verborum obligat. L. 2. supra eod.

LEY IX.

Mixta conditio, quæ partim est in potestate hominis, & partim in viribus fortunæ suspendit hæreditatis additionem, donec impleatur in extraneo instituto, licet non in suo. Hoc dicit.

(1) Mezcladas. Ortum habet à leg. si pater, C. de instit. & substit. & à notatis per Azo. C. eod. in summa, col. 2. versic. mixta, & versic. quid autem, & per gloss. in dist. leg. si pater.

(2) Descendientes. Filii, vel nepotes, siue sint in sua potestate, siue sint emancipati, neque erit hodie saltem attento isto iure partitum necessarium, quod emancipatus institutus sub conditione casuali, vel mixta petat bonorum possessionem, secundum tabulas, de qua in leg. 3. §. si sub ea, ff. de bonorum posses. cent. tabul. L. 2. §. si sub conditione, ff. de bonor. poss. secundum tabul. licet gloss. in leg. final. C. und. cogn. dicat in casu dictarum LL. adhuc hodie necessarium dictam bonorum possessionem.

(3) Valdría el testamento. Tene menti istam leg. quæ decedit illud magnum dubium, de quo per gloss. & Doct.

LEY IX.

De las Condiciones que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en auenturas, que dizen mezcladas.

Mezcladas (1) condiciones son llamadas aquellas, que en parte cuelgan del poder de los omes, e en parte estan en auentura. E esto seria, como si dixesse el fazedor del testamento: Establezco por mi heredero a fulano, que es ydo a vitra mar, si tornare aqui, a morar a esta tierra. E tal condicion como esta en parte es en poder deste heredero atal, ca puede logar algund Nauio en que venga; e en parte esta en auentura, ca maguer lo el alogue, puede acacfer peligro en la venida. E si el heredero que assi era establecido, fuesse de los descendientes (2) de aquel que estableciesse, valdría el testamento, (3) maguer non se cumpliesse la condicion. Mas si fuesse extraño non valdría, a menos de ser cumplida.

LEY X.

Que Condiciones se entienden en los establecimientos de los herederos, maguer non sean y pueffas; a que dizen en latin, Tacitas.

Tacita conditio, en latin, tanto quiere dezir, en romance, como callada conditio: que es de tal natura, que maguer non sea pueffa señaladamente, entienda de derecho. (1) E esto seria,

Camillo lib. 9. con. Ley 1. trov. - tit. 8. lib. 5. cap. 82. Recop.

in leg. si pater, C. de instit. & substit. An etiam stante dispositione, L. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testa. testamentum in quo filius est in institutus sub conditione casuali, vel mixta, & in cuius defectum non est exheredatus, sit nullum, vel an tenet rejecta conditione, & approbat ista. L. opinionem gloss. in dic. leg. si pater, & in leg. suus quoque in principio, in verbo, constat. ff. de heredi. instit. quam, & ibi tenet Bart. post Ricardum Malumb. Joann. de Imol. in dicta leg. suus quoque, & in leg. final. ff. de condit. instit. Salic. in dicta leg. quoniam in prioribus. Paulus de Castro, Alexand. & Jaso. in dicta leg. si pater, qui omnes mouentur, per textum in leg. scimus, §. cum autem, C. de inoffic. testament. & istam partem tenet Roderic. Suarez in repetitio. dicta leg. quoniam in prioribus, in secunda ampliatione, qui etiam dicit istam opinionem, per istas LL. partitum approbari, scilicet, per L. 17. incipit, religiofa, vide supra titul. 1. & per leg. 1. infra isto titulo, & non allegat istam leg. quæ hoc clarius dicit, & expressius nota bene, quia ut affirmat Socinus consil. 97. praesens consultatio, vol. 3. & in consil. sequenti communis opinio erat in contrarium, ut late refertur in dictis consiliis.

LEY X.

Tacite intelligenda est conditio: ut videlicet duobus filiis legitimis naturalibus institutis, & uno alteri, praemortuo substituto, intelligatur tacita conditio, scilicet, si praemortuus sine liberis: quia ipsi praferuntur: secus etiam praemortuis liberis expulsi admittitur ad substitutionem superites. Hoc dicit. Habuit ortum à leg. cum avus, ff. de condit. & demon.

(1) Entiendese de derecho. Sunt multæ condiciones, quæ tacite lubintelligitur à jure, ut hic, & in leg. hac verba, ff. de legat. 1. & in cap. quemadmodum, ubi gloss. 2. & etiam Joan. Andr. de iurejuranda. & in leg. cum quid, ff. si certum petat. L. conditione, qua extrinsecus, ff. de condit. & demonst.

ria, como si algund testador, (2) que ouiesse dos fijos, (3) quier amos fuessen legitimos, o naturales, (4) estableciesse en su testamento, que el

(2) Algund testador. Sive pater, sive mater, ut dicit gloss. in leg. generaliter, §. cum autem, in verbo substituit, C. de instit. & ibi per omnes. Bart. in leg. cum avus, ff. de condit. & demonst. unde in contractibus, qui celebrantur gratia utriusque, non procedit hujus leg. dispositio, secundum Bald. in leg. cum acutissimi, in fin. C. de fideicom. procederet tamen in donatione causa mortis, gloss. in leg. 1. C. de donat. causa mortis, & etiam in donatione inter vivos, quae fieret gratia donatarii, secundum quod vult Decius in leg. generaliter, col. 4. C. de instit. & substituit.

(3) Dos fijos. Gratia exempli ponit, nam idem esset, si plures haberet, vel unum tantum ex idemitate rationis, & probatur in leg. cum acutissimi, C. de fideicommissis, & in dicta leg. generaliter, §. cum autem, ex ista tamen lege collige, quod loquitur, quando ascendens gravat descendentem fideicommissio universalis: non ergo procedit, quando frater gravat fratrem, seu transversalem institutum, secundum Alberic. Angel. & communiter Doct. post Jacob. de Aren. & Jacob. de Rave. in dic. §. cum autem, & est communis opinio, ut testatur Socinus in dicta leg. cum avus, de condit. & demonst. col. 1. & Decius consil. 433. contrarium tamen dicit Barb. in dic. leg. cum acutissimi, per aliqua motiva, quibus respondet Socinus ubi supra, col. 2. similiter, neque procederet in uxore instituta gravata de restituendo, quae decedat cum filiis communibus per leg. qui filium, §. sobinas, ff. ad Trebell. vid. Socin. in dict. cum avus, col. 3. versic. 3. insertur, neque etiam habebit locum, quando parentes instituntur a filiis, secundum Bart. in dic. leg. cum avus, & est communis opinio rejecta distinctione Angel. in leg. ex facto, §. si quis rogatus, ff. ad Trebell. & procedit dicta communis opinio, si decedat cum liberis pater, vel sine liberis, cum parente avo institutus, ut concludit Socinus in dicta leg. cum avus, col. 5. & quod ista L. dicit de filiis, idem dicit de aliis descendentibus, gloss. in dic. §. cum autem, L. cum acutissimi, C. de fideicommissis.

(4) O naturalis. Adde L. generaliter, §. cum autem, C. de instit. & substituit. & an procedant istae leges, nedum in filio naturali gravato, verum etiam in nepote naturali, vel pronepote, videtur dicendum, quod sic, cum militet eadem ratio, argum. L. fin. C. de natura libe. ubi circa institutionem ex testamento, vel abintestato, quod statuitur in filiis, habet locum in nepotibus naturalibus ex dic. leg. extensione, & ita tenet Socin. in dict. leg. cum avus, col. 23. versic. octavum corollarium. Sed quaeritur, an istae LL. procedant in filiis adoptivis gravatis. Rayner, & Alberic. in dic. §. cum autem, tenent, quod non, eo quod majorem affectionem habet pater ad filium naturalem, quam ad adoptivum, & hanc opinionem approbat Alex. in leg. ex facto, §. si quis rogatus, ff. ad Trebell. non enim adoptivi dicuntur proprie filii, sed quidquid a patre habent, habere videntur ex mera libertate, ut in leg. cum in adoptivi, cum ibi nota. C. de adoptio. ubi etiam dicit Angel. quod si statutum vult, quod filii non solvant gabellam de hereditate paterna, filii adoptivi solvere tenebantur: contrarium tenet Cuman. in leg. cum in adoptivi, & Fulgo. in dic. §. cum autem. Socin. vero in dic. leg. cum avus, col. 24. tenet primam opinionem, quando filii adoptivi fuerunt adoptati ab extraneo, eo quod non transeunt in familiam, seu potestatem adoptantis, ut in dic. leg. cum in adoptivi. In adoptatis tamen ab ascendente naturali, cum transeant in familiam adoptantis, & in ejus potestate, ut in dic. leg. & etiam in filio arrogato, qui & ejus filii transeunt in familiam arrogantis, vult, quod habeant locum leges istae, licet ultimo loco relinquatur cogitandum. Ego vero indistinctè adhaerem primae opinioni ex eo: quia hoc casu, neque patria potestas, nec transitus in familiam consideratur, sed affectio naturalis,

que muricse (5) primeramente, que el otro que fincasse biuo, heredasse los bienes del muerto. (6) Ca, si este que muricse (7) dexasse fijos, (8) ellos de-

que non ita cadit in adoptivis, sicut in naturalibus: & quia non reperitur in jure talis extensio ad adoptivos, prout reperitur in naturalibus in dic. §. cum autem, & hic, & licet ista lex partitarum super his dicat: Quier ambos fuessen legitimos, non intelligit de legitimis adoptivis, sed de legitimis, & naturalibus, prout istae LL. partitarum filios legitimos intelligunt, ut patet in leg. 1. tit. 13. part. 4. quando vero causa naturalis, & accidentalis concurrerit in adoptivo gravato, prout est in adoptato ab ascendente, plures procederet istae leges. Pater etiam ex ista leg. quod non procederet ejus dispositio, si filii gravati essent spurii, secundum Alberic. & alios in dic. §. cum autem, nisi sint legitimi, cum per legitimacionem jura filiorum legitimorum consequantur, ut in authentico quibus mod. natura efficit. fuit. §. illud, L. fin. tit. 15. part. 4. tenet Socin. quoad casum nostrum in dic. leg. cum avus, col. 24. versic. insertur ex praemis.

(5) Que muricse primeramente. Quid si hoc non fuit dictum, sed institutio descendens fuit facta in vita tantum, & post mortem alter directo instituit heres, an procederet hujus leg. dispositio, videtur, quod non, per leg. fin. C. de lega. & quia Joan. de Imol. in leg. filio pretérito, ff. de injust. & rupt. dicit, quod ista lex est exorbitans, & ideo non extendenda, contrarium tamen tenet Socin. in dic. leg. cum avus, col. 10. & 11. & ita refert fuisse consultum, vid. ibi latè per eum. Not. etiam ex isto verbo, L. quod non procederet ista L. in gravato pure, scilicet, non adiciendo post mortem, & consonat in hoc ista L. cum communi opinione Docto. contra quam videtur tenere Socin. in dic. leg. cum avus, col. 12. & 13.

(6) Los bienes del muerto. Et sic loquitur ista L. in substitutione universalis, dicit tamen idem esse in relictis particularibus factis filiis, si gravantur de restituendo post mortem, ut est casus in dic. leg. generaliter, §. cum autem, versic. quae omnia, C. de instit. & substituit. & procedit, si filius fuerit universaliter institutus: vel in quota, & gravatus de re certa restituenda, si ex reliqua certa res, vel quantitas, & gravetur post mortem de ea restituenda, secundum Baldum in leg. cum acutissimi, C. de fideicommissis, col. 1. de quo vid. Socin. in dic. leg. cum avus, col. 13. & 14. cum sequenti, & per Decium in dic. §. cum autem, versic. 4. limitatur, ubi vult, quod quando institutus universaliter gravatur in re certa post mortem non habet locum dispositio illius, §. cum autem in fin. & tenuit Alberic. in dic. leg. cum acutissimi, C. de fideicommissis, & hoc satis placet maxime cum ista leg. partitarum, non loquatur in legatis particularibus, sed in successione universalis: & quod habetur in dic. §. cum autem, in fin. restringendum est ad proprium casum, in quo loquitur, scilicet in legatis particularibus ipsis filiis gravatis relictis.

(7) Que muricse. Loquitur de filio instituto gravato mortente: non enim procederet ista L. quando non ipse filius honoraretur, sed alius tertius gravaretur a testatore post mortem filii, ut in leg. qui filium, §. Sabinus, ff. ad Trebell. & ibi Bar. Angel. & Joan. de Imol. quod tamen si sit bannitus? Bald. in leg. cum acutissimi, col. fin. C. de fideicommissis, dicit, quod adhuc non esset locus fideicommissio. & quod in hoc casu filii ejus excluderent substitutum, & si peteret sibi caveri de fideicommissio restituendo: quia quotiens conditio est in medio, illa cautio non potest praestari, L. ita tamen, §. 1. ff. ad Trebellian.

(8) Dexasse fijos. Non exprimit, an naturales, & legitimos, vel naturales tantum, & sic videtur velle, quod & si decedat cum filiis naturalibus, tantum excludant illi substitutum, sicut & habetur in leg. ex facto, §. si quis rogatus, 4. ff. ad Trebell. unde hic probatur, quod etiam si filius naturalis sit ille, qui fuit gravatus fideicommissio, qui

qui decedat cum filio naturali, talis filius excludit substitutum: cujus contrarium probari videtur in dic. leg. generaliter, §. cum autem, C. de instit. & substituit. & ita ibi Docto. magis communiter intelligunt illum text. ut requiratur tali casu ad excludendum substitutum datum filio naturali, quod debeant extare filii legitimi, & naturales ex naturali, & add. §. si quis rogatus, respondent, quod procedat, quando illa conditio, si sine liberis decesserit, fuit expressa a testatore, dic. §. cum autem, intelligatur, quando talis conditio fuit a lege tacite subintellecta, quae fuit §. solu. gloss. in dic. §. cum autem, in parte, sobole, in fin. Sed Bart. ibi tenet primam solutionem gloss. ibi scilicet, quod dic. §. cum autem, quatenus dicit de justa sobole, intelligatur, secundum distinctionem positam in dic. §. si quis rogatus, & sic, quod nihil novi inducatur in hoc per dic. §. cum autem, & ista opinio fuit Azo. & idem tenet Bar. in dic. §. si quis rogatus, & tenent etiam Angel. & Joann. de Imol. qui dicunt istam communem opinionem, & idem dicit Alexan. & Decius, in istam partem inclinat in dic. §. cum autem, sed re vera communior est opinio primo posita, quae fuit 3. dist. gloss. quam etiam dicit verissimum Socin. in dic. leg. cum avus, col. 29. tenenda est opinio Barto. per istam leg. partitaram, quae declarat verba dic. §. cum autem, dum dicit sine justa sobole, ut isto casu intelligatur, secundum substantiam materiam, ut etiam naturales comprehendantur, & spurii solum excludantur, secundum jura antiqua, nam jura dicitur, 1. legitima, L. 3. §. de illo, ff. pro soc. L. si uxor, in principio, ff. de adulter. & naturales filii in excludendo substitutum, dicuntur legitimi, ut in dic. §. si quis rogatus.

An autem filii excludant Ecclesiam, seu piam causam substitutam, videtur dicendum, quod sic: ex quo excluduntur conjunctum patrum filium testatoris, ut hic habetur, & in dicta leg. cum avus, & ex quo filium praetulit Ecclesiae continuata affectione, censetur voluisse praeferre omnem ejus posteritatem, tenet Bald. in dic. leg. cum acutissimi, col. 1. & ibi etiam Paul. de Castr. circa finem, & istud tenes quidquid in contrarium tenuerit Barba. in commento, dic. leg. cum acutissimi, & Jason in dicto §. cum autem, quorum fundamentis late respondet Socin. in dic. leg. cum avus, col. 19. & 20. & Decius in dicta leg. generaliter, col. 3. vide tamen, quae adducit Felin. in cap. Ecclesia S. Maria, col. 38. de constit. ubi referens consilium Ancharræ. limitat, nisi filii ex hoc non depauperarentur.

Item, quid si gravatus ingressus est religionem, an monasterium habeatur loco filii, & sic excludat substitutum Bald. in dic. leg. cum acutissimi, col. fin. C. de fideicom. distinguit, an ingrediatur religionem minorum fratrum, qui sunt incapaces hereditatis, & tunc non excludatur substitutus, si vero ingrediatur aliam religionem capacem, excludatur, vide de hoc per Joan. Baptista. de S. Severi. in repetitio. dict. leg. generaliter, §. cum autem, quest. 7. & per Socium in dic. leg. cum avus, 9. questione. Adverte etiam, quod in casu hujus leg. quando est gravatus restituere alteri filio testatoris, nullo casu excluditur substitutus, ut probatur hoc per casum in authentico de Sanctis. Episc. §. sed hoc praesenti, collatio. 9. ubi monasterium non facit deficere conditionem, de qua ibi, quando contendit cum alio filio testatoris substituto, ut dicit etiam gloss. in cap. in praesentia, de probat. igitur idem erit dicendum, si contendat cum alio filio testatoris substituto, quia non est minoris favoris, sed similis, & fortioris, cum dilectio major videatur in filiis, quos testator cognovit, quam in nepotibus, quos non cognovit, & ita in facto consultuit, & obtinuit Maria. Socin. ut refert ejus filius in dic. leg. cum avus, col. 19. & in 9. quest. ad fin. quod si esset verum, esset singulariter notandum, sed cave, quia ista. L. destruit istud dictum: nam in ea filius erat gravatus restituere fratri suo, & tamen adhuc habet locum iusta tacta conjecturata conditio, ut nepotes ex filio praemortuo gravato excludant patrum filium testatoris, & idem probatur in text. dict. leg. cum

avus, ubi patruus non excludit pro nepotem nepotis gravati, ideo intellige dictum Socin. quando institueretur filius, & gravaretur de restituendo unum filio ejusdem gravati, quia tunc alii fratres illius filii, non possent ex conjecturata mente advocare fideicommissum, quia sunt in pari gradu: & sic procedit fundamentum Socini, dum arguit de monasterio, & ubi est expressa voluntas de restituendo uni nepoti, cessat conjecturata contra mentem expresse.

An autem filii adoptivi, quos reliquit gravatus excludant substitutum, dicit, quod non, quia esset in potestate gravari adoptando filium excludere substitutum: quod in filio naturali non potest dici, cum non tantum ab ejus voluntate, sed a Dei dono sibi agnoscatur, & quia liberi adoptivi non sunt in consideratione in praedictum substitutum. L. fideicommissum, ff. de condit. & demonst. L. si ita quis, §. fin. ff. de legat. 2. Angel. in dic. §. cum autem. Socinus in dicta leg. cum avus, col. 24. & Decius in dic. §. cum autem, versic. 7. ista lex, & quod hic dicitur, quando reliquit filios: idem est, quando reliquit nepotes, vel pronepotes, siue alios ultteriores descendentes, ut probatur in dic. §. cum autem, & in dic. leg. cum acutissimi, & tradit Socin. in dic. leg. cum avus, col. 17. Procedit etiam ista. L. siue filii sint masculi, siue feminae, seu nepotes ex femina, L. si ita quis in principio, ff. de testat. Bart. plene in leg. 1. C. de verb. signific. L. 1. C. de condit. inserti. Si tamen testator expresserit in conditione qualitatem masculinitatis, tunc deficientibus masculis propter feminas, non excluderetur substitutus, ut dicit Bart. in dict. leg. cum avus, 4. quest. & ejus opinio tenetur communiter, & a nullo reprobat, ut attestat Socin. in dic. leg. cum avus, char. 9. col. 2. & circa hoc, vide eundem Socin. ibi char. 10. col. 4. cum sequenti. Procedit etiam haec lex, siue filii sint nati, siue nascituri tempore conditionis, secundum Rapha. Cuman. in dic. leg. cum avus, & videtur de mente Bar. ibi 3. quest. & tenent aliqui moderni in dic. §. cum autem, prout est Joan. Bapt. de S. Severi. qui late ibi istam questionem examinavit, & in hanc sententiam inclinat Socin. in dic. leg. cum avus, fol. 9. col. 3. & 4. & sequenti. & istud videtur tenendum, licet contrarium tenuerit Ludov. Roma. consil. 370. in proposita consultatione, cui videtur adhaerere Jason. & Decius in dic. §. cum autem, & pro ista opinione Rapha. multum confert ista L. partitara, quae indistinctè excludit substitutum per liberos gravati, si extant, & signanter, cum dicitur: Esto et porque sempre se entiendo por derecho, maguer el padre, no lo diga paladinamente que muriendo el uno y dexando fijos, que el otro hermano que finca biuo, no deve heredar lo suyo. Ponderandum est verbum semper, & sic intelligit, siue filii sint jam nati, siue nascituri. Nam ista dictio semper importat, quod idem fit in omni casu, & in omni tempore, ut dicit gloss. nota. in verbo, semper, in leg. 1. ff. solu. matri.

Quid tamen si iste gravatus decedat cum filiis, qui tamen sunt incapaces, ut quia sunt deportati, vel damnati in metallum, an tales filii faciant deficere fideicommissum? Dic, ut per Bar. in leg. filiusfamilias, §. cum quis, ff. de legat. 1. Adverte etiam, quia sufficit liberis extare, & si non sint haeredes, quia nolunt adire paternam hereditatem, vel fuerunt exheredati, ut in dic. §. cum quis, de hoc tamen vid. infra statim dicam in gloss. quae incipit: Lo deuen aver. Not. etiam, quod & si filii isti praemature habeantur a minore 14. annis viri potentem, quod etiam isti non tantum facient cessare substitutionem fideicommissariam, de qua hic, & in dictis iuribus: sed etiam pupillarem. Bar. in leg. Galius, §. etiam si parente, ff. de libe. & posth. & idem Bar. & apostolica. in leg. in pupillari fin. verb. ff. de vulg. & pupil. idem est si talis pupillus relinquat uxorem praegnantem, non talis posthumus, ex eo faciet cessare pupillarem substitutionem, ut notanter tenet Bald. in leg. neque ei, ff. de adopt. ibi dum dicit. Item si malitia supplet matrem. & acciperet uxorem, & conciperet argum. L. ex facto, ff. de vulg. & pupil. licet tantum ipse loquatur de extinctione pupilla-

denian heredar los bienes de su padre, (9) e non su tyo dellos, a quien auia establecido el testa-

laris substitutionis. Not. etiam istum text. in quantum dicit: *Dexasse hijos*, quia vult, quod non sufficiat habuisse liberos, si decesserunt ante mortem gravati, ut est casus singularis in *leg. ex falso*. §. *pen. ff. ad Trebell.* Requiritur ergo, quod extent tempore mortis ejus, & hoc sufficit, licet postea moriantur, ut excludatur substitutus, ut probatur in *dic. §. pen. & habetur in cap. Raynuntius, de test. & in cap. in presentia, de probatio. l. cum uxori, C. quando dies legat. ced.* Item intellige istam leg. in filiis, qui nascuntur non monstruosi, & tendentes ad prodigium: nam illi, & si vivi nascantur, non faciunt decessere conditionem. *L. non sunt liberi, ff. de stat. homi.* Similiter intellige, quando tales filii perfecti nascuntur: nam si in actu natiuitatis moriantur, puta, dum fuit totus extrahere prater unum pedem secus esset. *L. quod dicitur, ff. de libe. & postu. l. pen. & ibi Alber. Bald. & alii, C. de postu. hered. insti.* Si tamen inciso aliquo perfecto membro nasceretur vivus, tunc ille excluderet substitutum, sicut accidit in eo, qui sine aliquo membro perfecto nasceretur, quia est perfectus homo, ut adducit Socin. post Joan. de monte spere, in *dic. leg. cum avus, char. pen. col. 2.* intellige etiam de nato ex partu, qui vivere posset, secus si sit quinque, vel sex mensium, quia non est perfectus natus, ut in *dic. leg. pen. Socius ubi supra*, ubi refert de in hoc consularis, vide etiam super his de jure regali *L. 13. Tauri*, quae est lex notabilis.

(9) *Los bienes de su padre.* Ex hoc verbo patet, quod loquitur ista *L.* in substitutione fideicommissaria, quia non sequitur additione, vel immixtione non dicerentur bona patris, qui fuit gravatus, sed primi testatoris, qui gravavit, argument. *L. post aditam, C. de impuber. & alii substit. ex quo videtur inferri, quod ista *L.* & similes non procederent in substitutione directa vulgari, & ita dicit Albericus in *dicta lege generaliter*, §. *cum autem*, ubi gloss. in verb. *substituit*, videtur hoc velle, & hanc dicit esse communem opinionem Socini in *dicta lege cum avus, col. 7.* ubi etiam notabiliter dicit hoc debere intelligi, & limitari, nisi effemus in casu, in quo institutus filius transmitteret jus adeundi ad nepotes: nam licet alias sit magna dubitatio, numquid ille, qui admittitur ex vulgari substitutione, excludat illum, qui venit per jus adeundi transmissam, de quo per Bart. & Doctores in *leg. 1. ff. de vulg. & pupilla*, tamen in hoc casu indubitanter, secundum eum substitutus excluderetur per text. in *leg. unica, C. de his qua ant. apert. tab. & argumento text. in leg. cum acutissimi, C. de fideicommiss.* Limitat etiam Socinus istam communem opinionem, quando vulgari substitutione est juncta cum compendiosa, ut si dixit testator, quodcumque decesserit, nam cum in compendiosa continetur vulgari, secundum doctrinam Bart. communiter approbatam in *leg. centurio, col. 10. versic. quare utrum substitutio compendiosa facta, & ff. de vulg. & pupilla, & in leg. presibus, C. de impube. & alii substit.* quia sicut in fideicommissaria, quam etiam impleditur compendiosa, intelligitur tacita conditio, si decesserit sine liberis, ut hic, & in *dicta lege cum avus*, pariter idem est dicendum de vulgari substitutione in compendiosa comprehensa, ut qualis sit determinatio, argument. *L. iam hoc jure, ff. de vulg. & pupilla, l. quamvis, C. de impuber. & alii.* Contra istum tamen dictum Socini consuluit Decius *consil. 46. in testamento illustri, & insigni domini capitanei, & c.* motus inter cetera ex eo quod licet sit verum, quod a principio, & potencialiter substitutio compendiosa applicari possit ad vulgarem, vel fideicommissariam, secundum quod casus occurrat, si tamen talis compendiosa resoluta sit in vulgarem, vel fideicommissariam de tali vulgari, vel fideicommissaria, in qua compendiosa resolvitur, iudicari debet tamquam de vulgari, vel fideicommissaria simpliciter, & absolute ex notat. per*

por heredero. E esto es, porque siempre se entiendo por derecho, (10) maguer el padre non lo

Bart. in *leg. haeredes mei*, §. *cum ita, ff. ad Trebel.* & sequitur Alex. *consil. 1. respectu verbis eis, col. fin. vol. 1.* Si ergo occurreret casus de vulgari, iudicaretur simpliciter, & absolute, secundum eum, & sic, quod non subintelligitur in ea talis tacita conditio, si decesserit sine liberis, & ita fiat comprehensio, quod utraque substitutio conservetur in statu suo, & utraque propriam naturam retineat, quia illa determinatio quae aequaliter debet fieri, respicit illud, quod exprimitur, & non videtur habere locum in eo, quod tacite intelligitur, prout est dicta conditio liberorum, de qua nihil fuit dictum, adducit etiam alia, quae videas per eum, & ista *L.* partitum satisfacit pro ista parte, quae tenent Decius. Nam videtur loqui in compendiosa substitutione, in quantum dicitur: *Que el que muere primeramente*, & quod fuerit facta hoc casu substitutio per verbum commune, sicut & de verbo succedat, dicit Bartol. in *leg. centurio, col. 1. final, ff. de vulg. & pupilla.* haereditate enim tantum est dicere, quantum succedere, ut in *leg. nihil aliud est haereditas, ff. de verb. signific. & tamen *L.* ista vult, quod ut conditio liberorum subintelligatur, quod succedat ex fideicommissaria, ut dixi in principio, & patet etiam ex aliis verbis istius. *L. inferius positus*, ex quibus constat bona paterna iam fuisse filii gravati, & sic, quod iam erat factum suum patrimonium per additionem, sed immixtionem. *L. sed si plures, §. filio, ff. de vulg. & pupilla, & instituta, de haered. quali, & differen. in princ.* Pro opinione tamen Socini, multum urget conjectura pietatis, & parentis affectio praesumpta, quae fuit originarium motuum harum dispositionum, & quod quis praeparare voluit extraneum suae posteritati, quae ratio ita militat, si succedatur ex vulgari, sicut si ex fideicommissaria, & pro ista parte potest induci ista *L.* partitum, neque obstant verba supra ponderata: nam etiam ante additionem, vel immixtionem bona patris dicuntur filii. *L. in suis, ff. de libe. & postu. l. 21. supra titul. 1.* & multum interest ad conjecturandam istam voluntatem defuncti: an facta fuerit substitutio per verba compendiosa, an solum per verba directa, importantia tantum vulgarem substitutionem, & sic, quod debeat esse diversitas inter unum eorum, & alium, & attenda ista aequitate, & testatoris affectione potius inclinare in opinionem Socini, tu cogita, quia passus est certe dubius, quid autem sit dicendum in substitutione pupillari, vide late Socin. in *dict. leg. cum avus, col. 7. 8. & 9.* Cujus resolutio videtur, quod pupillaris substitutio non sumatur susceptione liberorum, prout dixit Bart. in *dict. leg. in pupillari, ff. de vulg. & pupilla.* neque etiam potest dici, quod substitutio pupillaris rumpitur natiuitate posthumum, prout est magis communis conclusio in *dicta lege in pupillari*, sed bene verum est, & potest dici, quod expiret mortuo pupillo cum filiis, argument. *dict. leg. cum avus*, quid autem sit testator duobus pupillis filiis substituerat pupillarem per adjectionem nominis collectivi, & primus decessit filius reliquus excludat extraneum ab haereditate impuberis? Vid. Bald. quod sic in *leg. pen. col. 1. C. de impuber. & alii substit. & Alex. in leg. haeredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebell.**

(10) *Siempre se entiende por derecho.* Nota hoc verbum, nam ex eo tollitur magnum dubium, quod est inter Doct. in *dict. leg. cum avus*. An illud, quod ibi & hic disponitur, sit fictio legis, vel an sit praesumptio juris: nam Raphael, Cum. ibi vult, quod sit fictio eo, quod fingant scriptum ultra id, quod apparet, Paul. vero de Cast. dicit, quod sit praesumptio, & rationes pro utraque parte discutit late ibi Socinus *col. 30. & 31. & 32.* effectus est magnus, nam si esset fictio, non admittetur probatio in contrarium, secus tamen esset, si esset praesumptio juris tantum, & non praesumptio juris, & de jure, & quod sit

lo diga paladinamente, que muriendo el vno, e dexando hijos, que el otro hermano que finca bino, non deve heredar lo suyo; mas los hijos del muerto lo deven auer. (11) Pero si muriese sin hijos, estonce el otro hermano (12) heredaria lo suyo, asi como el padre ouiesse puesto. Mas si el que haze el testamento estableciesse a dos omes estraños (13) por sus herederos, so tal condicion, que el que muriese primero, que el otro que he-

redasse sus bienes; maguer que este que muriesse primero, dexasse hijos, non heredarian ellos estos bienes atales, mas el otro a quien establecio el testador por su heredero.

L E Y XI.

Como el padre non deve poner Condicion ninguna en la legitima, que dexa a su fijo.

Libremente, (1) e sin ningund agrauamiento,

sic praesumptio juris tantum, tenet Jacob. Butri. Cynus, Bald. in *dict. leg. cum acutissimi, C. de fideicommiss.* & sic admittitur probatio in contrarium per conjecturas, vel alias: tene ergo omnes istam legem partitum, quae disponit, quod hie sit juris praesumptio, seu tacita conditio a jure subintellecta non fictio: nam si voluerat, quod esset fictio, non dixerat: *Entiendese por el derecho, maguer el padre no lo diga*, sed dixerat *quis fingit fuisse dictum, sed quia procedit ex conjectura pietatis, ideo dicit: Entiendese por derecho.*

(11) *Lo deven auer.* Quid si nolant, & repudient, an erit locus substituto? Alberic. movet istam quaestionem in *dic. leg. generaliter*, §. *cum autem, C. de institut. & substitut.* & refert opinionem quorundam dicentium, quod sufficit liberis extare, licet non succedant, ut excludant substitutum, argument. *L. filiusfamilias, §. cum quis, ff. de legat. 1. & l. ex falso, §. fin. & ibi notatur, ff. ad Trebel. & in leg. Latus, ff. de haered. institut. l. cum pater, §. volo, de legat. 2.* Sed in contrarium dicit, quod videtur text. in *§. si vero testamentum, instit. de success. liber. & quia negare non possumus extitisse fideicommissum conditionale, licet descendentes ex privilegio isto substitutum excludant, ut in *dic. §. cum autem*, cum dicit liberis eam excludentibus, ergo alii de tali privilegio non opponent, nisi ipsi *L. qui liberis, §. fin. ff. de honor. poss. secundum tabul. alii vero dicunt, secundum eum, quod aliud est, quando conditio expressa apponitur ab homine, & tunc sufficit liberis extare, ut excludatur substitutus: aliud quando a lege subintelligitur, nam tunc oportet eos haeredes esse per *dic. §. cum autem*, alias cessaret ratio, quae movet conjecturam, de qua in *dic. §. cum autem, & in dic. leg. cum acutissimi, & in hac residet Alberic. in dic. §. cum autem*, cujus opinioni adherere videtur Socin. in *dict. leg. cum avus, char. 8. col. 2. & Jaf. in dic. §. cum autem, col. pen. & vid. in hoc Socin. consil. 182. vol. 2. incipit, licet filia famina.***

(12) *El otro hermano.* Quid si decessit iste frater fideicommissarius antequam gravatus, an transmitat jus petendi fideicommissum ad haeredes. Paul. de Cast. in *dic. leg. cum avus*, in *fin.* dicit, quod non ex quo istud fideicommissum erat conditionale, licet conditio esset tacite subintellecta, & sit conditio legalis, quia tamen non est necessaria, imo provenit ex conjecturata mente defuncti, ita quod eam testator tollere potest, si vult, iudicatur conditio non necessaria, & sic dicit cessare, quod habetur in *leg. condiciones que extrinsecus, ff. de condit. & demonst. Tu vero dic, quod ista quaestio est facilis, ex quo hic intervenit conditio expressa a testatore. S. cum moretur. *L. dies incertus, ff. de condit. & demonst.* & sic non conveniunt proprie verba Paul. de Cast. dictum tamen est verum.*

(13) *Dos omes estraños.* Approbat gloss. *L. cum acutissimi, C. de fideicommiss. & dic. §. cum autem*, quae sunt communiter approbat: cessant enim in extraneo rationes, quae sunt in filio, & ejus liberis: conjectura, scilicet pietatis, & sanguinis, de qua in *dict. leg. cum avus*, & etiam evitatio absurditatis in testante, ne videatur alienas successiones suis praepone. Quid autem si filius, & extraneus essent instituti, & de restituendo post mortem gravati, an in persona filii subintelligatur tacita conditio? Socin. tradit istam quaestionem in *dict. leg. cum avus, char.*

6. col. 2. versic. 7. infertur, & est pulchra quaestio, & refert ibi Cumanum argumentum, quod non intelligatur tunc ista conditio, licet in fine relinquat sub dubio, dicens aequitatem suadere contrariam opinionem Socini, ibi post Joan. Bapt. de S. Sever. in *dic. §. cum autem, & in leg. in testamento, C. de testa. milit.* tenet, quod in persona filii subintelligatur, vid. ibi per eum, & pro ista opinione satisfacit ista *L.* partitum, dum in hoc versic. ponit haec verba: *Dos omes estraños*, quasi secus velit esse, quando non ambo essent extranei.

L E X XI.

Non potest testator filiis apponere conditionem in legitima. In eo tamen, quod est plus e jure institutionis relicta, potest apponi conditio potestativa. Casualis autem, vel mixta, nequaquam, sed habetur pro non apposta. Hoc dicit. Habuit originem a *leg. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testamento.*

(1) *Libremente.* Non ergo poterit a parente filio relinquere legitima, ut compenct cum debito, ad quod filio tenebatur, veluti dotis maternae, vel alias, ut in specie not. Cynus, & etiam Bald. in *fin. in leg. 2. C. de jur. dot.* Et quid si pater relinquat filiae jure institutionis aliqua bona, vel quantitatem pro legitima, & dote maternae, & bona non sufficiant ad solutionem dotis, & legitimae? Vid. notabile consilium Socini. *2. vol. consil. 225. diligentiissime, & subtiliter*, ubi etiam vide, an acceptando hoc filia si praediceret, & quae habentur in *dic. consil. Adde ad dicta Roderici Suarez in leg. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testa. 7. ampliatione*, ubi vid. de hoc.

Et quid si filius instituitur in sua legitima, & jubetur restituere Titio, qui recusans adire, & restituere compellitur a iudice: an tunc habeat locum ista *L.* ut adhuc rejecto gravamine consequatur, & retineat legitimam? Paul. de Cast. dicit, quod non, imo tunc limitabitur ista *L. & similes*, per text. quem ipse ad hoc ita intelligit in *leg. ita tamen, §. si patronus, ff. ad Trebel.* ubi Roman. dicit hoc esse novissimum dictum, sed Alexand. ibi reprobat istum intellectum, & dicit esse contra text. in *leg. pen. §. si patronus, ff. de bon. liber. vid. ibi per eum*, cujus dicta satis placent. Si tamen filius sic gravatus recusans adire, adiret, & restitueret: tunc videtur, quod cum agnoverit iudicium defuncti, non possit repetere legitimam per text. in *dic. leg. pen. §. si patronus*, & videtur de monte Alex. ubi supra.

An autem gravamen, quod per istas leges rejicitur in persona filii de legitima rejicitur, etiam in personam ejus, in quem filius transmissus jus adeundi? Istam quaestionem tractat Socin. *consil. 116. vol. 1.* incipit, *non potest negari, col. 7.* neque memini alibi me legisse, ubi concludit, quod non per pulchra verba, vide ibi per eum: & in materia, quod ipse ibidem dicit, *col. pen. versic. 6. & ultimo.* Adverte etiam, quia si pater ex facultate regia posset gravare filios in legitima, juxta ea, quae tradit Roderi. Suarez in *dic. sua elegantii repetitio, L. quoniam in prioribus, 18. limitatione: ut in ledu. L. sori consequenti, in 2. limitatione*, adhuc debet constare de voluntate expressa patris volentis gravare, & quod in dubio potius conjecturare debemus gravare noluisse, ad quod bene facit, quod dicit Oldrad. *consil. 28. visa donatione*, ubi concludit, quod si pater dat aliquid filii in vita, cum onere

to, e sin ninguna condicion, (2) deue auer el

fi-

restitutionis, & postea in testamento aliquid sibi legat jure institutionis, & vult illum esse contentum cum eo, & cum eo quod sibi donavit in vita, quod videtur propter hoc remittere onus restitutionis appositum in donatione, quod est bene notandum, neque dicit obviare consuetudinem loci, ex qua permittitur gravare in legitima, quia locum habet, secundum eum, quando de expressa voluntate testatoris appareat, alias stibitur juri communi. L. 2. C. de nexa. cap. cum dilectus de consuetu. & teneas semper menti ad istas regias facultates, ex quibus permittuntur fieri majoris in unum ex filiis, licet illi graventur in legitima, dummodo eis relinquatur alimenta, prout est de forma dictarum facultatum regalia, quod debes intelligere, dum tamen id, quod relinquitur filiis pro alimentis, relinquatur eis in quod relictum, ita quod judicetur suum proprium patrimonium, non subiacens regulis alimentorum. & ita erit transmissibile ad heredes, prout volunt Hispani Doct. nostri Doctor de Pala. Ruben. in repet. cap. per vestras, in text. col. 250. Roderic. Suarez ubi supra in dic. 2. limitatione illius L. fori. sub repetitione. L. quoniam in prioribus, fol. 62. & 63. licet contrarium voluit Baldus in leg. 1. §. jus naturale, circa fin. ff. de just. & jure, qui tamen loquitur in casu, in quo per statutum tollitur legitima, non tamen ubi minuitur salvis alimentis, & sic non recte potest allegari in contrarium, quia de mente Principis in istis facultatibus majoris non est in totum tollere legitimam, sed tantum minuire, inter que longe interest, ut pater ex nota. per Paul. de Castro. in dic. leg. quoniam in prioribus, versic. item queritur, & quod ista facultates regie se debeant intelligi, in uno tollant, sed minuant legitimam, confert notabile dictum Bald. in leg. cum leg. C. de Episc. & Cler. ubi loquitur in terminis, quando statutum ratione primogeniti, excludit secundogenitum, & si per se habeat severo contra alios filios, vel filias in taxatione talis legitime sic diminuat per sustentatione filiorum, & contra pietatis officium, tunc iudex in hoc succurrere debet, & bono arbitrio taxare, & moderare poterit, juxta qualitatem personarum, & patrimonii quantitatem, & alias circumstantias, sicut & ego pluries fieri vidi in regali auditorio, nam cum pater valde enormiter, & contra boni viri arbitrium minuit occasione talis facultatis legitimam filiorum, idem est, ac si in totum tolleretur, ut adducit Socin. consil. 50. vol. 1. colum. 5. & Domini. de Rot. decis. 18. in novis, in princip. 2. colum. & tenebitur pater ita providere aliis filiis, licet ipsi habeant aliunde, unde possent alimentari, cum principis intentio non sit in totum tollere, sed diminuire legitimam, & sic cessat, quod in contrarium sentit Abb. in cap. Raynuntius, de testa. ult. nota. an autem filius contra quem fuit imperata facultas, ut possit sibi diminui legitima, poterit isto jure uti contra patrem suum, diminuendo patri legitimam. Bald. dicit, quod non in leg. fin. versic. pone princeps. C. de fruct. & liti. expen. cetera ad istam materiam pertinentia, vid. late per Roderic. Suarez in dic. sua repeti. L. quoniam in prioribus, & per Guil. Bene, ubi ponit. 10. limitationes in repe. cap. Raynuntius, de test. fol. 352. colum. 4. & fo. sequenti est super verbo, reliquit, quibus adde quid dicendum sit in milite, an ex directa militari (de qua in leg. centurio. ff. de vulga. & pupil. & L. precibus. C. de impub. & aliis substituta. & in leg. in testamento. C. de testa. milit.) possit privare filium legitimam, quae dicam in leg. 11. incipit, compendiosa, infr. tit. 1. Adde etiam, quod substituiere filio vulgariter non reputatur gravamen, ut in specie dicit Paulus de Castro. in dic. leg. quoniam in prioribus, per leg. si postumus, §. quod vulgo, ff. de vul. ubi etiam Alex. quem vide.

(2) Condicion. Sed cum substitutio dicatur conditionalis institutio, ut in leg. coheredi, §. coheres, ff. de vulga. & pupil. in ratione, §. quod vulgo, ff. ad leg. Falcid.

si filius substituitur vulgariter, vel compendiose, & à primo gradu sit prateritus, an videatur institutus rejecta conditione, in quam fuit facta substitutio? Et videtur, quod sic per leg. si filiusfamilias substituitur, ff. de heredi. insti. & L. si pater filium, & L. ex facto, §. Larius, ff. de vulga. & pupil. & per dic. leg. quoniam in prioribus, & per istam leg. & videtur fuisse de mente Roderic. Suarez in dic. quoniam in prioribus, in 15. limitatione, & expressius habetur per Alex. in leg. si pater impuberes, ff. de vulga. & pupil. super gloss. in verbo, substituit, & probari etiam videtur in leg. scimus, §. cum autem, C. de inoffic. testam. & sic si alter filius sit institutus in primo gradu, & ei sit datus substitutus vulgariter, vel pupillariter, vel compendiose alter filius, talis filius substituitus rejecta conditione concurrerit cum instituto, quod est tenendum mentis, quia non ita declarat Roderic. ubi supra, sed advertet, quia neque Alexand. nec Roderic. ubi mentionem de Oldrald. consil. 171. thoma tale est Titius filium, col. m. 3. versic. sed queritur, ubi vult oppositum loquens in casu suo in filio substituto pupillariter, qui fuit à præcedenti gradu prateritus, & dicit non obitare dict. leg. quoniam in prioribus, neque dic. §. cum autem, & quod ostendit, quia dic. leg. quoniam in prioribus commemorat. L. omnimodo ejusdem tituli. at dic. §. cum autem, & L. sancimus, commemorat utramque, ergo oportet, quod ambe intelligantur eo casu, quo loquitur L. omnimodo, ad cuius interpretationem factæ sunt, & authent. de filiis ant. dota. instrum. natis, colla. 3. Sed L. omnimodo, circa præteritos filios nihil immutat, ut ibi dicitur in text. ergo, & c. Item L. omnimodo, invenit petitionem supplementi, & circa illud versatur intentio illarum trium LL. & hoc rationem supplementum dicit duo unum præteritos alius ei accedens sine prioris tamen interitu, argoment. L. fin. ff. de divers. & tempera. prescript. L. Pomponius, §. cum quis, ff. de acquir. pos. Item hoc supplementum fit dupliciter, vere scilicet, per accessionem quantitatis, ad quantitatem, vel speciem, vel speciei ad quantitatem, vel speciem ut loquitur L. omnimodo, & interpretabitur per amotionem conditionis adjectæ institutioni factæ ex legitima, vel modi, vel dilationis, vel alterius cujuscumque gravaminis capiendi, tamen modus non mutatur, sed repræsentatur, argum. L. hereditas, ff. de heredi. insti. unde si quis advertat ad leg. scimus, §. cum autem, legitima, quæ ibi repræsentatur, non expectata die universali fideicommissi adjecta, non capitur jure directo, sed jure fideicommissi, & per restitutionem de manu heredis faciendam, ut ibi dicit litera, dum subdit quare quidem patris restitutio, & c. & sic non mutatur capiendi modus, neque primus interimitur, sed in proposito per amotionem conditionis adjectæ de pupillari substitutioni non solum succedendi modus repræsentatur, sed gradus ipse perimitur. L. fin. §. 2. ibi: sed si existerit conditio, ff. de vulga. & pupilla. ut hæc, & alia in isto proposito adducit Oldrald. ubi supra, confirmatur hoc, quia illud, quod dicitur, quod testamentum potest incipere à tacita vulgari contenta in expressa pupillari, & si filius succedat ex tali tacita vulgari satis dicitur institutus, ut probatur in leg. si pater filium, & ibi Bart. ff. de vulga. & pupilla, tamen hoc procedit, secundum terminos dic. leg. si pater filium, scilicet, quando filius natus, qui fuit filio jam nato substitutus invenit tempore, quo nascitur purificatam conditionem, sub qua est substitutus, quia tunc non potest dici prateritus per leg. cum postumus, ff. de liber. & postum. non ergo procedet, quando filius aliquo tempore reperiretur prateritus à primo gradu conditione non purificata. Sed quidquid dicat Oldrald. qui in hoc adheret dictis antiquorum in questione illa, an conditio casualis, vel mixta, sub qua filius fuit substitutus, rejiciatur de legitima, juxta nota. per Doct. in leg. si pater, C. de institutio, & substitut. & in leg. suus quoque, in princ. ff. de ha-

Ley 1. sijo (3) su legitima parte de los bienes de su padre. 8. dre, e de su madre, segund diximos en el Titulo, de quien puede hacer testamento, o quien non, en la ley que comienza, Religiosa vida. Pero si el padre quisiere establecer su fijo por heredero en mas de su parte legitima, en aquello que le dexa demas, bien puede el padre po-

Partida VI.

hered. insti. & in dict. leg. quoniam in prioribus, pro eo, quod prius dixi, videtur casus in dicto §. cum autem, ex cuius decisione inferitur, quod cum hodie legitima debet relinqui filio, titulo institutionis, secundum jura authenticarum, & istarum LL. Partitarum, si filius substituitur in eventum alicujus conditionis alteri heredi instituto rejecta conditione concurrere debet cum instituto prout habetur in dict. §. cum autem.

(3) El sijo. Idem dic in nepote, vel pronepote primo locum obtinente, ut probatur in dict. leg. omnimodo, & dict. leg. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. ubi vi. Roderic. quarta ampliacione, & idem dic de ascendibus, & patronis, & etiam in fratribus quando turpis persona heres instituitur ab eo, nam isti etiam non possunt gravari in legitima, ut dicit glo. nota. in autentica de heredi. & falcid. §. si vero expremum, colla. 1. in glo. prima, L. Pantbonius, §. fin. ff. si quis à paren. fuer. manu. vide etiam per Roderic. in dict. leg. quoniam in prioribus, §. 6. ampliacione, & probatur optimè in L. 6. in ordina. Tauri.

(4) Que es en poder. Probatur ergo hic, quod in legitima quæcumque conditio potestativa, etiam si sit facilis, rejicitur, de legitima, sustentatur vero in residuo ultra legitimam, unde & illa conditio si volit rejicitur de legitima ut hic, tenet Bald. in dict. leg. quoniam in prioribus. Joan. de Imol. in leg. fina. de conditio. ff. insti. & in leg. jam dubitari colum. 7. ff. de heredi. insti. & Roderic. in dict. leg. quoniam in prioribus, §. 6. ampliacione.

(5) No empescen al sijo. De hoc vid. Roderic. ubi supra secunda ampliacione, qui legitimum istum intelligit quando solus filius erat heres institutus ne obstat. L. scimus, §. cum autem, C. de inoffic. testa. cui adde Paul. de Castro in leg. suus quoque, in princ. col. 2. ff. de heredi. insti. ubi in isto casu querit rejecta conditione de legitima quid erit de residuo, & respondet, quod si non habebat coheredem, vel substitutum, totum sibi accrescit: quoniam in omnem eventum est illud habiturus, sive deficiat conditio, sive non, si tamen habebit coheredem, vel substitutum spectabitur eventus conditionis, quæ si non existat illud residuum pervenit, & ad coheredem, vel substitutum; si tamen existat, accrescit sibi sine nova additione, sicut videmus in eo, qui est substitut. partim purè, partim sub conditione, ut ff. de heredi. insti. L. si liber homo, §. titius ex semisse, & licet Roder. Suar. post multa ita velit intelligi istam L. Particæ, semper tamen visus est remanere cum aliquo scrupulo erga intellectum verum hujus L. subdens se non determinat asserere, sed ut peritior daret occasionem, aut probandi, aut corrigendi, dicens hoc esse magnæ importancie in practica; ego verò, licet imperitius, cogitabam istum intellectum non convenire huic L. Partitarum: tum quia divinatorius cum in hac leg. nulla mentio sit, quod habuerit filius coheredem, vel substitutum, vel quod non habuerit, tum etiam quia ista L. juxta leg. suus quoque, & alias leges juris communis facit differentiam, an filius instituitur sub conditione potestativa, an sub casuali, vel mixta, ut primo casu rejecta conditione potestativa de legitima, juxta dictam leg. quoniam in prioribus, & istam leg. teneat institutio conditionalis in residuo, & expectetur conditio. Secundo vero casu non solum rejiciatur conditio de legitima, sed neque etiam respectu residui expectetur, & si tunc ista leg. intelligi deberet quando non fuit datus coheres, vel substitutus, dicendum esset nullam in utraque conditione faciendam esse differen-

tiam, quia utroque casu non esset expectandus conditionis eventus, cum in omnem eventum illud esset habiturus, restat ergo, quod ut ista differentia inter conditionem potestativam, & inter casualem, vel mixtam possit hic applicari de necessitate, debemus intelligere, quod fuerit datus in ista leg. substitutus, vel coheres, & tunc versatur labor in respondendo ad dictam leg. scimus, §. cum autem, ubi habetur, quod in residuo ultra legitimam, non rejicitur conditio casualis, vel mixta, forte postea non improbabilius dicit, quod cum ille §. cum autem, quatenus innuit, quod legitima possit filio relinqui titulo fideicommissi, sicut & alie LL. illius tituli disponentur, ut habetur in leg. omnimodo eodem titulo, sic correctus per jus authenticarum ex mente Doctor. ibi cum legitima hodie relinqui debeat titulo institutionis, ut in authent. ut cum de appellat. cognof. §. aliud quoque capitulum colla. 8. & in leg. 5. tit. 8. infr. eadem partita, per que jura rediit ad antiquas LL. secundum quas filius institui non poterat sub conditione casuali, vel mixta, & licet dic. §. cum autem, sit incorrectus, quatenus etiam disponit, quod conditio casualis, vel mixta rejiciatur de legitima, & testamentum teneat, ut in leg. 9. supra eod. & ibi dixi, tamen non potest negari quin in legitima simul, & in residuo legitime pater hodie non potest filium instituire sub conditione casuali, vel mixta, sicut erat per LL. antiquas ante LL. C. si ergo institutio peccet in forma, ut si fiat sub conditione casuali, vel mixta, rejecta conditione, tenebit testamentum, & eventus talis conditionis, etiam dato coherede, vel substituto, non expectabitur, & quod per dict. LL. antiquas disponebatur, ut filius taliter institutus possit dicere testamentum nullum, hodie per istas LL. Partitarum, licet hoc non possit dicere, & testamentum teneat: tamen dicere poterit filius, conditionem talem sibi non potuisse apponi, & ejus eventum nullatenus esse expectandum, oporteret ergo patrem esse cautum, ut filium instituat in legitima, vel parte legitime puræ, non sub conditione casuali, vel mixta, vel in residuo instituat alium, vel si instituat filium in omnibus bonis gravet, si velit, ut alteri restituat residuum purè, vel sub conditione, & similiter poterit filium instituire in legitima, & in residuo sub conditione casuali, vel mixta, dato sibi coherede, vel substituto, ut hæc omnia probantur in dict. leg. 5. tit. 8. infr. eand. part. si autem filium institueret sub conditione casuali, vel mixta, tam in residuo, quam in legitima, vel simpliciter, tunc procederet hujus leg. dispositio etiam dato sibi coherede, vel substituto, & forte idem esset dicendum attendi LL. juris communis, & sic quod non procedant dicta Paul. de Castro, in dict. leg. suus quoque, & Cin. in leg. si pater, C. de institut. & substit. & sic quod in hoc L. ista partitarum non corrigat jus commune, se declaret, nam supposito quod talis conditio rejiciatur de legitima, & testamentum teneat secundum Bart. & Doct. ut dixi in dict. leg. 9. supra. eo. erat necessaria declaratio, quid erat faciendum de residuo, quod non reperitur declaratum de jure communi, & ista L. partita declarat, neque obstat, L. si te solum, & L. si quis ita scripserit, ff. de heredi. insti. quia loquuntur in casu, in quo nullum peccatum fuit in forma institutionis, & ibi etiam extraneus est ille, qui instituitur non filius, sed hoc casu. Præterea & in istis legibus, & in dict. leg. si liber homo, §. titius, institutio fuit pro parte pura, & in parte conditionalis: & nullum, ut dixi, fuit peccatum in forma: in institutione vero filii elicit sit etiam de jure communi dicendum, quod ista L.

LEY

H

pat-

L E Y XII.

Como, aquel que es establecido por heredero sin Condicion ninguna, puede entrar la herencia, aunque la condicion que es puesta a su compañero, non sea cumplida.

Si el testador (1) estableciere a dos omes por herederos, al uno lo condicion que puede ser, (2) e al otro simplemente, este atal a quien non fuere puesta condicion, luego que sea muerto el testador, puede entrar en sus bienes, en aquella parte en que le establecieron por heredero; e el otro que es establecido con la condicion sobredicha, non puede entrar (3) en la su parte, a menos de ser cumplida (4) primeramente la condicion, lo que fue establecido por heredero.

L E Y XIII.

Como deuen ser cumplidas las Condiciones, que son puestas en los establecimientos de los herederos ayuntada mente, o so dparamiento.

Ponen les testadores, a las vegadas, muchas condiciones a los herederos ayuntadamente;

paritarum optimè declarat: in conditione verò potestativa rectè distinguitur, habuerit filius in residuo legitime coheredem, vel substitutum, vel non: quia institutio non peccat in forma, & in tali conditione loquitur Joan. de Imol. relatus à Rode. in leg. jam dubitari 7. col. ff. de here. instit. vers. & hac opinio tutior videtur intelligendo eam sane, &c. & non in conditione casuali, vel mixta, confirmantur ista aforiacione insignis Doct. Anto. de But. consil. 69. incipit nisi acribus, & juris ubi vult, quod dicto §. cum autem, nihil de jure antiquo immuret, quando filius habet heredes institutos: cum ergo per LL. antiquas filius institutus sub conditione casuali, vel mixta habeat totam hereditatem, neque curabatur in aliquo de talibus conditionibus, etiam in residuo ultra legitimam, etiam si daretur sibi coheres, vel substitutus, idem erit etiam hodie dicendum, nec obstat, §. cum autem, qui loquitur secundum jura C. secundum, quæ sufficiebat quoquo relicti titulo legitimam filio relicto absque honorabili titulo institutionis, & videtur ad conformacionem prædictorum, quod hæc L. approbare voluit opinionem Odrali. in dist. leg. quoniam in prioribus, quum ibi refert Aber. col. 1. vers. vel posse dicere, quatenus dicit, quod etiam filius instituitur sub conditione casuali, vel mixta in legitima, & ultra legitimam, quod ut legitime manere debeat integra filio, tales conditiones remouentur, seu habentur pro non appositis.

L E X XII.

Uno hærede in parte purè, alio in alia sub possibili conditione instituit, primò institutus potest statim per mortem testantis suam partem agnoscere, alius autem non, donec conditio impleatur. Hoc dicit.

- (1) Si el testador. Adde ad istam leg. L. si liber homo. §. si ita scriptum ff. de here. institut.
- (2) Que puede ser. Dic ut supra eodem L. prima.
- (3) Non puede entrar. Adde L. si is, qui heres ff. de acqui. here. & limita, ut in leg. si quis instituitur, ff. de here. instit. in princ. & in §. 1. & L. 2. §. si sub conditione, ff. de bono poss. secundum tabul.
- (4) Cumpilada. Et si tempus non sit adjectum quando conditio impleri debeat, parebo conditioni quando uoluerò, secundum Azo. C. de condit. insert. in summa col. 2. vers. & siquidem, ubi respondet ad leg. hac conditio, quæ contradicere videtur ff. de condit. & demonstra. adde Bal. in leg. si pater, col. fi. C. de instit. & substitut. vers. 5. quæritur; si verò tempus sit adjectum, infra illud tempus parere debeo, & computatur tempus à die aditæ hereditatis, non autem à morte testatoris, ut ff. de condit. & demonstra. L. si in diem.

a las vegadas, las ponen fo departimiento. E ayuntadamente pueden ser puestas en esta manera; como si dixesse el testador: Establezco a fulano por mio heredero, si fiziere tal Iglesia, o tal Ospital, e diere tantos maravedis a pobres. Quando el testador pone tales condiciones (1) como estas, o otras semejantes dellas, todas en vno, estonce conviene en todas guisas que las cumpla el heredero, para valer tal establecimiento. E el ayuntamiento destas condiciones se face por esta palabra, e. (2) E las condiciones pueden ser puestas departidamente, en esta manera; como si dixesse el testador: Establezco por mi heredero a fulano, si diere cient maravedis por mi anima, o si fiziere tal Iglesia, o tal Monasterio. E estonce dezimos, que abonda para valer tal establecimiento, si el heredero cumple alguna dellas. (3) E el departimiento destas condiciones se face por esta palabra, o. Otrofo dezimos, que si el testador pone vna condicion, sobre muchos omes que estableciere por sus herederos; si qualquier dellos cum-

L E X XIII.

Pluribus conditionibus conjunctim appositis hæredi omnes adimpleri debent, alias testamentum erit invalidum; sed si disjunctivè ponantur, sufficit unum impleri. Hoc dicit.

(1) Tales condiciones. Ex hoc sume, quod condiciones plures debent esse tendentes ad diversa implementa, & diversum finem attenta mente testatoris, qui utramque conditionem voluit adimpleri, nec ejus mens, & intentio verificatur, una tantum conditione impleta, secus namque esset, si plures condiciones etiam copulativè positæ, tenderent ad unum finem, & qualibet earum impleta verificaretur, & impleteretur, quod ex earum implemento præterdebat testator, nam tunc sufficeret, cujuslibet earum implementum veluti, si testator dicit, si ille mortuus sit sine liberis, & presbyter fuerit, talis sit hæres, vel talem substituo, nam tunc cum mens testatoris fuerit providere de substituto propter carentiam liberorum, quæ ita inducitur ex presbyteratu, sicut ex morte sine liberis sufficeret conditionem præbyteratus extare, ut latè concludit Alex. consil. 100. volu. 4. incipien. Visa parte testamenti, &c. tali enim casu in effectu ex mente testatoris ambæ condiciones sunt purificatæ, & quod hic dicitur in institutione, idem dicat in substitutione, si plures condiciones in ea copulativè ponatur, cum & substitutio sit secunda institutio, & ita in substitutione consuluit Petrus de Anchara, consil. 266. incip. iste Magister Gerardus, & Ludo. Roma. consil. 131. 1. dubit. &c. & consil. 138. nova supervenit. Decius consil. 89. & consil. 417. vilis consilii clarissimor. Doct. &c.

(2) Esta palabra, e. Et an substitutio vulgaris facta duobus copulativè habeat locum in persona unius, vel intelligatur in persona utriusque, vid. Bart. & Deci. in leg. quævis, C. de impub. & aliis substitut. & adde ad istam leg. L. 24. & ibi dixi tit. 13. §. 4. part. si tamen non esset una institutio sub duobus conditionibus copulativè positis, sed sint duæ, vel plures institutiones ejsdem personæ, eodem contextu factæ, tunc purificabitur institutio ex illa conditione, quæ prius evenerit, ut in dist. leg. si plures, ff. de condit. institut. si verò ex intervallo facta fuerit, secundam instituit, in eadem proportionem sub diversa conditione, tunc videtur recessum à prima, & purificabitur existente conditione secundo loco posita L. quod traditum, & L. non ad ea, ff. de condit. & demonstra. secundum Paul. de Cast. in dist. leg. si plures, gloss. tamen ibi, & Bart. volunt quod fiat hoc ultimo casu differentia inter legata, & institutiones: vid. ibi, & in opinionem gloss. & Bart. inclinat Joan. Fab. in §. si plures, instit. de here. instit.

(3) Alguna dellas. Sufficit enim ad veritatem disjuncti-

cumple (4) la condicion, valdra el establecimiento, maguer todos non lo cumplan. E esto seria, como si dixesse el testador: Establezco a mis siervos por mis herederos, si fueren mios quando yo finare, Ca, maguer estonce non fuessen fuyos todos, si acalcere que lo sea el vno, (5) aquel heredera los bienes del testador, que era fuyo a la sazón.

L E Y XIII.

Como deve el heredero aver la herencia, si non finco por el, de cumplir la Condicion, so que fue establecido.

EN manda, o en establecimiento del heredero, poniendo condicion el testador, dezimos, que si la condicion fuere atal, que es empederio de aquel a quien es puesta, de la cumplir, si la Partida VI.

Canille
lib. 3. con-
trou. cap.
2º penult

v2 alteram esse veram, ut hic, & in leg. si hæredi plures, ff. eod. & in §. si plures, instit. de here. instit. quod limita, nisi aliud esset de mente testantis, ut in leg. generaliter, in princ. C. de instit. & substitut. cujus L. dispositio, an procederet, si daretur capacitas in instituto, vid. per Roder. sua allega. 27. ubi late conatur probare, quod non, & de illius L. intellectu, ultra Doct. ibi vid. elegans consilium Soci. 52. volum. 1.

(4) Qualquier dellos cumple. Et sic habes hic, & in leg. 2. §. fin. ff. eod. quod una pluralitas geminat plures singularitates, ubi pluralitas respicit plures, & varios effectus in singulis pluristorum, adde L. falsa, §. fin. ff. de condit. & demonstra. & in leg. 2. §. fin. ff. eod. secus si unum tantum effectum producit, & sic intelligitur L. quævis, & L. penult. C. de impub. & aliis substitut. secundum Angel. in dist. leg. falsa, §. fin.

(5) Que lo sea el vno. Adde L. secundam, §. fin. ff. eod. L. E X XIII.

Si conditio potestativa hæredi, vel legatario apposita casu non potest adimpleri, habetur pro impleta, si autem est mixta, ut lego tibi centum, si cum tali nupteris: & ipsa moriatur antequam impleri potest, vel tu moriatis, non habetur pro impleta, ubi vero ipsa velit, sed tu nolis habetur pro defecta, nisi ipsa sit talis cum qua tibi non licet de jure contrahere. Hoc dicit. Habuit ortum à cap. sicut ex litteris de spon.

(1) Valdra el establecimiento. Adde L. qua sub conditione, §. quatenus, ff. de condit. institut. & gloss. in leg. 1. C. de instit. & substitut. ubi hoc limita, nisi hæres fuerit in mora ante mortem servi, qui debebat manumitti per leg. penult. §. 1. ff. de condit. & demonstra.

(2) Sin culpa. Videtur ex ista leg. probari, quod si servus occidatur ab alio tertio, conditio habeatur pro impleta, ac si naturaliter moreretur cum dicit: moriense, à periendo, en otra manera sin culpa, &c. Et sic si servus occidatur à tertio, vivo testatore, licet non competat actio contra occisorem ad extimacionem hereditatis, tamen respectu consequendi hereditatem, conditio habeatur pro impleta, licet contrarium voluit gloss. communiter ibidem approbata in verbo retrorsum, in leg. inde neratius, §. idem julianus, ff. ad leg. aquil. sed quod dixi tenet Jo. de Imo. & Soci. in leg. in testamento, 31. ff. de condit. & demonstra. & satis præteritur hic: si tamen servus à tertio occideretur post mortem testatoris, tunc si occisor esset solvendo pretium hereditatis, conditio non habetur pro impleta: sed agitur contra occisorem, ut in dist. §. idem Julianus, & ibi gloss. Soci. tamen ubi supra, vult, quod etiam isto casu habeatur pro impleta, licet & hoc casu datur actio contra occisorem in ejus odium veluti non impleta conditione, vid. per eum in 1. & 2. colum. sed tu vide L. 22. tit. 9. infra ead. part. & quæ ibi dicam.

non cumple por alguna ocasion que acalce, de guita, que non finque por el de la cumplir, valdra el establecimiento (1) del heredero, o la manda. E esto seria, como si el testador dixesse: Establezco a fulano por mio heredero; (o: Mandole tal cosa), si aforrare tal siervo que ha. Ca, si este atal ouiere voluntad de cumplir lo que el testador mando, e non finco por el, mas por alguna ocasion que acalcio en la persona del siervo, muriendose, o perdiendose en otra manera, sin culpa (2) del que le deuia aforrar; por tal razon como esta non se embargaria el heredamiento, nin la manda, que asi fuere fecha. Pero si el testador, que face el testamento, dixesse: Mando a tal muger cient maravedis; o, fagola mia heredera, si casare con tal ome; (3) si acalcere que la muger fe muera, (4) o aquel con quien la mandava ca-

(3) Si casare con tal ome. Quid è contra, ut si dixerat, si talis homo cum ea matrimonium contrahat, an hereditas debeat, si non fiat per mulierem, sed per illum hominem? Videtur, quod non ex quo conditio apposita est principaliter in personam talis hominis, & sic in potestate esse debet, si velit nubere, vel non, ut in l. cum ab eo, ff. de contrahen. emp. & ita tenet Jacob. de Rabe. & Cin. in leg. 1. C. de inst. & substitut. Joan. de Imol. & Rapha. Cum. in leg. in testamento, 31. ff. de condit. & demonstra. gloss. tamen in leg. inde Neratius, §. idem Julianus. 2. in verb. quia retrorsum, ff. ad leg. Aquil. tenet contrarium Alexand. in dist. leg. licet prio. allegat per dict. gloss. tandem dicit tutius esse tenere cum opin. Jacob. de Rave. & aliorum, fortè in hoc considerari debet ejus intuitu, & favore testator voluit, ut matrimonium contraheretur, nam si favore mulieris instituta, vel cui fuit legatum hoc fiat, si non stet per ipsum conlegui debet hereditatem, vel legatum, si verò testator hoc fecit intuitu, & favore illius hominis, si contraheret cum ista muliere: tunc cum ejus voluntatem relinquitur, & ejus favore fecit, si ipse nolit contrahere non debebitur hereditas, vel legatum, & facit ad hoc L. servo legato, §. si testator ff. de lega. 1. & ad istam distinctionem facit etiam, quod dicit gloss. in dist. leg. 1. in princ. gloss. magna, in quantum distinguit. Erat testator, alias relictorus, vel non, facit etiam Ill. illis libertis, in fin. ff. de condit. & demonstra.

(4) Se muera. Et sic, si conditio mixta deficit per casum, habetur pro non impleta, L. legato, C. de condit. insert. L. in testamento, 31. ff. de condit. & demonstra. & quid si pro parte conditio impleatur, pro parte deficit, casu, vid. leg. pen. §. 1. ff. de cond. & demonstra. & quid in legato libertatis, vol ad pias causas, vid. L. cum ita datur, ff. eod. & in legato alimentorum, vide leg. annua, ff. de annuis lega. & Barto. in leg. illis libertis ff. de condit. & demonstra. & quid si mulier impediatur ab aliquo tertio, ne possit contrahere, & non ab illo cum quo debeat contrahere? gloss. in dist. leg. in testamento 31. ff. de condit. & demonstra. dum allegat. L. 3. §. fin. ff. de condit. ob cons. vult tunc idem esse, ac si casu fortuito conditio defecisset. Barr. ibi distinguit, an ille tertius impediatur directo vel per consequentiam, aut dubitatur: vide ibi per eum, & per Joan. de Imol. & Socin. col. 6. vers. 7. casus, & vid. bonum text. & ibi Bart. in leg. Titius si status, 14. ff. eod. tit. de condit. & demonstra. & L. Mævia. in princ. & ibi Bart. ff. de annuis legat. tamen illa L. mævia loquitur, quando conditio deficit propter factum illius, in cujus persona debebat impleri, ut etiam est casus hujus leg. paritarum. Item etiam in dist. leg. Titius, conditio impeditur ab eo, sine quo conditio impleri non poterat: cum ejus licentia requireretur, secus si impeditur à tertio, cujus consensus non requirit ad implementum, nam tunc videtur perinde judicandum, ac si conditio